

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

11 (1063), 12—18 березня 2020

“Світе тихий, краю милий, Моя Україно, За що тебе сплюндровано?..” 206-ту річницю Будителя української нації в Києві відзначили просвітяни, представники творчої інтелігенції, національно-демократичних партій і громадських організацій

Народ має право повстати...

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ,
голова Полтавського ОО ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

На запрошення Полтавської “Просвіти” вшанувати день народження Пророка відгукнулися крім членів та прихильників “Просвіти”, просто громадян, ще й парафіяни Свято-Покровської Церкви на чолі з панотцем Миколою, який завжди був активним членом клубу “Рідне слово”, заснованого мною 1987 року. А коли прийшов час, то взяв на себе нелегку ношу створення з членів клубу першої громади Української автокефальної православної церкви та будівництва і полтавської єпархії, і полтавських храмів УАПЦ, згодом УПЦ КП, а нині ПЦУ. Тож почали ми з короткої літці по Кобзареві, потім я виступив зі вступним словом. Говорив про Скрижалі пророчого Шевченкового Духу, на яких він записав нам на віки, якими маємо бути, щоб не судилося “в сусідів бути гноєм, тяглом у поїздах їх бистроїзних” (“Мойсей”. Іван Франко). І перша його заповідь — “Свою Україну любіть”, любіть Бога і ближнього свого, отже, “Обніміться ж, брати мої, Молю вас, благаю”, а вже з любові прийде розуміння, що “Нема на світі України, Немає другого Дніпра”. Розкриються очі й на нашого лютого і підступного ворога — Російську імперію з її вічним прагненням поневолювати й загарбувати. Геніальне Шевченкове “Нам тільки сакля очі коле: Чого вона стоїть у вас, не нами дана,” дочиста здирає з Росії всю її облудну позолоту визволителів, просвітителів, цивілізаторів і являє світові, виводить на день Божий огидну диявольську потвору насильника, злодія, брехуна, убивцю й ката. Заповідає нам Пророк: “Розкуйтеся, Братайтеся” і як велику винагороду за праведність і любов “Добре жить тому, чия душа і дума, Добро навчилася любити”. Учасники вшанування прийняли звернення до президента України, воно відкрите для підписів усіх, хто з ним згоден.

ЗВЕРНЕННЯ
учасників зібрання на вшанування
дня народження Тараса Шевченка до
президента України

Пророк України — Тарас Шевченко, як ніхто інший розкрив справжню диявольську суть Російської імперії — загарбувати й поневолювати:

“Нам тільки сакля очі коле:
Чого вона стоїть у вас, не нами дана.”

Скрізь і всюди має бути Росія, у сучасній інтерпретації — “руссій мір”. З часів Тараса Шевченка і до сьогодні оця загарбницька суть Росії стала ще жорсткішою і підлішою, особливо у ставленні до українців і їхнього права бути окремим народом зі своєю державою, своєю мовою і культурою, з правами і свободами вільних громадян без победобесій, без переслідувань за інакше мовлене слово, без смертей нашої молоді на загарбницьких війнах імперії, без гидотного і брутального лихослів’я, без принижень національної і соціальної гідності людей.

Ми закликаємо Вас, пане президенте, прочитати всього Тараса Шевченка, від титли до титли, не пропустити жодної коми, і ми надіємось, Шевченкове гасло “Борітеся — поборете, Вам Бог помагає”, стане Вашим “Вірую”, стане плоттю і кров’ю Вашого ества і Вам відкриється шлях українців до перемоги над лютим і підлим ворогом. Виховані Тарасом Шевченком, ми цей шлях бачимо: духовна єдність українців у захисті своєї держави, своєї мови і культури, щоб не було серед нас “землячків з циноними гудзиками”, готових повзати на колінах перед катами. Це нам, а не їм Пророк подає приклад, як з ними поводитися у словах, повних погорди до зрадників, які об’їлися московською блекоті і відцуралися рідної мови — “Вмію, та не хочу”.

Це зміцнення української держави в усіх її аспектах — соціальних, гуманітарних, військових. Олігархи, що обплутали Україну павутинням визиску та відвертих

пограбувань українців, мають покинути нашу державу або працювати на її процвітання та зміцнення. Це сильна армія, огорнута любов’ю і пошаною українців та постійним піклуванням про неї української держави. Це послідовна дипломатія, спрямована на формування антиросійського блоку держав.

Виходячи зі сказаного, ми надіємось, що Ви, пане президенте, припините будь-яке розведення військ, що на практиці означає втрату наших земель, політих кров’ю наших героїв. Припините будь-які розмови про вибори на окупованій території, бо це значить, що Ви хочете приєднати Україну до ОРДЛО з усіма наслідками, які з цього витікають, а саме терор проти українських патріотів, поступова ліквідація української державності. Ба більше: населення сходу і півдня України в результаті бездіяльності української держави протягом десятиліть заражене вірусом російського расизму до українців, які не зрадили ні свого українського імені, ні своєї мови. На окупованих же територіях ця злоба і ненависть до всього українського ще більша, ніж на контрольованих. За шість років окупації душі й розум наших громадян остаточно поневолено російським расизмом, махровим українофобством. Про які вибори може йти мова? Хіба що через 20 років після звільнення нашої землі.

І третє. Вимагаємо, пане президенте: не чіпайте закон про державний статус української мови. Половину нашої нації російські комуністичні загарбники знищили, щоб убити нашу мову. Сотні й десятки тисяч наших мучеників помирали за неї, але не калялися і не зраджували її по російських катівнях і концтаборах. Хай відсохне у того рука, хто посміє підняти її на вистражданий Закон про державний статус української мови.

І зважайте, пане президенте: джерелом влади є народ. Коли його зраджують, він не тільки має право, а й зобов’язаний повстати і покарати зрадників.

Вадим КРИЩЕНКО Поборники України

Де ви, поборники України,
Де вас знайти, де вас узять,
Хто без лукавства і гордині
Уміє честь свою тримать?

Невже перевелись достойні,
Хто совість у душі несе?
Невже за долари сьогодні
Купити можна всіх і все?

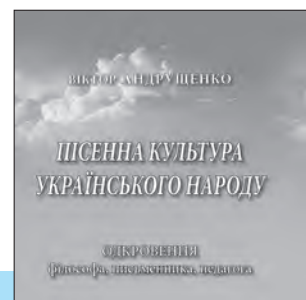
Усе не ті, якісь байстрюта, —
Їх родовід шукать дарма.
Брехні насялось багато.
А правда не зійшла... Нема.

Все гроші, гроші, грошенята,
Хоч вкрали торби неمالі...
Вони миліш їм мами й тата
І честі рідної землі.

Де той, хто набереться сили
Розвіять кривди холоди?
Дозволь, Україно, попросити
Шевченка ще раз народи.

(Прочитано автором на заходах з нагоди
206-ї річниці Т. Шевченка)

ПІСНЯ ЯК НЕТЛІННА ДУХОВНА СПАДЩИНА

6-7

«МОЯ ХАТА СКРАЮ? НЕПРАВДА!»

8-10

КНИЖКА, ЯКУ МЕНЕ ПРОСИЛИ НАПИСАТИ

11

“Військові, просвітяни, волонтери, державотворці готові чинити спротив повзучій окупації. Нам втрачати немає чого”.

Відкритий лист до президента України Володимира Зеленського

У січні 2020 року група митців звертала до президента України з відкритим листом, проте звернення було перенаправлене голові Комітету з Національної премії України ім. Тараса Шевченка Юрію Макарову. Зворотний лист Юрія Макарова (№ 27 від 18. 02. 2020 року) не містив жодної відповіді на поставлені запитання. У листі зокрема йшлося про те, що 20 грудня 2019 року Шевченківський комітет (голова Юрій Макаров) встановив додатковий термін подання творів на премію імені Тараса Шевченка. На сайті Шевченківського комітету в Порядку представлення творів від 28.12.16 р., затвердженому Шевченківським комітетом, встановлено строк подання творів на премію до 31 жовтня. У випадку, якщо Шевченківський комітет хотів змінити термін подачі творів на премію, то він мав би внести відповідні зміни до Порядку представлення творів. Натомість члени комітету посилаються на право визначати строки згідно з Указом №919/2019. Але ж строки уже визначено у зазначеному Порядку представлення. Норма зворотної сили не має. Тим більше, про яке продовження може йти мова, якщо термін збіг півтора місяця тому? Цей новий додатковий термін подачі робіт суперечить чинному Порядку представлення. Вважаємо недоброчесним вносити зміни під час конкурсних перегонів. Усі учасники творчого змагання повинні керуватися єдиними правилами і мати рівні права при висуненні на здобуття вищої творчої відзнаки України. Окрім того, члени комітету публічно висловлювали своє упереджене ставлення до номінантів. Так заступниці голови комітету Тамара Гундорова закликала подаватися тих, “хто забув або запізнився” (<https://www.facebook.com/tamara.hundorova/posts/10215679081642534>), чим виявила неповагу і нечесність до тих, хто дотримувався чинного Порядку подання. Інший член комітету Ірина Славінська дозволила собі публічне упереджене судження

про номінантів на головну державну відзнаку, а саме “список номінантів мене не надихає” (<https://www.facebook.com/iryna.slavinska/posts/10218056891386146>), очевидно, маючи на увазі, що серед номінованих кандидатур немає людей, з якими або з чіскою творчістю вона знайома особисто. Після цього комітет за ініціативою колишнього заступника міністра культури, молоді та спорту України Ірини Подоляк (<https://www.facebook.com/anastasia.levk.../.../2698390826886307...>) оголосив про додатковий термін подачі творів на конкурс. Комітет з Національної премії України є допоміжним органом президента України і не підпорядковується вищезгаданому міністерству. Окрім того, члени комітету Ірина Славінська, Євгеній Стасіневич та Любов Морозова є підлеглими голови комітету Юрія Макарова за основним місцем роботи (Суспільне мовлення). Вважаємо, що зазначена обставина може перешкоджати незалежному оцінюванню членами комітету та здатна призвести до маніпуляцій під час голосування. Відомо, що Шевченківський комітет провів два тури в один день (17.01.2020 р.), що ставить під сумнів якісну і доброчесну роботу членів комітету. Зокрема член комітету Римма Зюбіна на своїй сторінці у Фейсбук публічно зізналася, що на момент оголошення фіналістів не ознайомилася з усіма номінованими роботами. Обмежений термін розгляду не давав навіть фізичної можливості переглянути театральні й візуальні роботи, висунуті на здобуття. Опера “Іов”, якій присуджено Національну премію, взагалі не ставилася на сценах України в період перебігу творчого змагання. Комітет самостійно організував виставку фототворів, ігноруючи презентацію творів інших жанрів візуального мистецтва, що

свідчить про певну упередженість в оцінюванні номінованих робіт.

Під час пресконференції голови Шевченківського комітету, посадових осіб Міністерства культури і Офісу президента України в агенції “Укрінформ” стало відомо про запровадження ними нової концепції Національної премії України, нової символіки вищої мистецької нагороди Української держави без будь-якого громадського обговорення із залученням установ Національної академії наук і Національної академії мистецтв України, національних творчих спілок, лауреатів Шевченківської премії, діячів культури і мистецтв. Все це здійснювалося всупереч чинним Положенням про Національну премію України і Комітет з Національної премії України, шляхом сумнівних фінансових обороток через приватну рекламну агенцію, яка зуміла навіть позбавити Національну премію образу Тараса Шевченка. Витраченими на це безглуздя грошима можна було б збільшити грошову частину Премії майже вдвічі, що слугувало б зростанню її престижу і авторитету.

Вимагаємо відмінити рішення Шевченківського комітету щодо присудження Національної премії ім. Тараса Шевченка 2020 року, оскільки визначені лауреати Маріанна Кіяновська, Тарас Прохасько, Олександр Гяделов, Євгенія Подобна, а також гурт ДахаБраха були висунуті у додатковий термін, що порушує Положення про Національну премію України, і не могли бути допущені до конкурсу взагалі. Також слід зауважити, що в літературі присуджено дві премії Маріанні Кіяновській і Тарасу Прохаську, коли чинне Положення передбачає присудження не більше однієї премії в кожному напрямі.

Також у зв'язку з систематичним пору-

шенням Положень про Національну премію України, про Комітет з Національної премії України, Порядку представлення творів на здобуття Національної премії України вимагаємо вжити заходів щодо розпуску наявного складу Шевченківського комітету та призначити нових членів комітету за встановленою процедурою.

В'ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ, Герой України, доктор філології, почесний президент Національного університету “Києво-Могилянська академія”;
Любов ГОЛОТА, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;
Богдан ГОРИНЬ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;
Павло МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта”, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;
Дмитро ПАВЛИЧКО, Герой України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, Надзвичайний та Повноважний посол України;
Володимир ПОЛІЩУК, голова Черкаської обласної організації НСПУ, доктор філології, професор Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького;
Тарас САЛИГА, доктор філології, професор Львівського національного університету ім. І. Франка;
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;
Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, голова Національної спілки письменників України;
Євген СТАНКОВИЧ, Герой України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка;
Ігор ЩЕРБАКОВ, голова Національної спілки композиторів України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, член-кореспондент Національної академії мистецтв України;
Віктор ШИЛО, віце-президент Асоціації українських письменників

Просвітяни Білоцерківщини закликали до єднання

Традиційно Білоцерківська “Просвіта” вшановує пам'ять Тараса Шевченка. Просвітяни Білої Церкви є співзасновниками і меценатами молодіжного і дитячого конкурсів читців поезії Тараса Шевченка “Кобзарева зоря”. В Білій Церкві він став уже 31-м. Приємно, що діти враховують побажання міськрайонного об'єднання ВУТ “Просвіта” і декламують уривки з “Гайдамаків”, “Тарасової ночі”, “І мертвим, і живим...”, тим самим відкриваючи молоді серця для революційного та державницького напрямку творчості Кобзаря.

Також Білоцерківська “Просвіта” ініціювала заснування премії імені Шевченківського лауреата Віктора Міняйла, якою нагороджуються учні та педагоги за дослідження української мови. Ініціативу підтримано патріотичними організаціями та місцевим самоврядуванням. 9 березня на урочистому мітингу з нагоди дня народження Тараса Шевченка було відзначено перших лауреатів. Це Микола Кутенко, учень 11 класу Білоцерківського навчально-виховного об'єднання “Ліцей-МАН”, — переможець у секції “Українська мова”; Юлія Ульянцева, учениця 11 класу Білоцерківської загальноосвітньої школи №6, — переможець у секції “Українська література”; Катерина Кретюк, учениця 10 класу Білоцерківської загальноосвітньої школи №6, — переможець у секції “Літературна творчість”; Володимир Терехов, учитель української мови і літератури Білоцерківського навчально-виховного об'єднання “Ліцей-МАН”; Ольга Братаненко і Ганна Качка — учителі української мови і літератури Білоцерківської загальноосвітньої школи №6.

Значний внесок у заснування премії зробив член “Просвіти”, начальник

Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради Юрій Петрик.

На тому ж мітингу слово мав і голова Білоцерківського МРО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Костянтин Климчук. Він сказав:

“Єднання! Ось головна теза творчості Тараса Шевченка. Але навколо чого ми маємо єднатися? Навколо української ідеології. Не підуть люди вмирати за долари. Але гасло “Слава Україні!” повело українців в атаку під кулі снайперів на Майдані Незалежності та під вогонь “градів” російських окупантів. Сьогодні країна стала на краю прірви. Але військові, просвітяни, волонтери, державотворці готові чинити спротив повзучій окупації. Нам втрачати немає чого. Ми готові боронити Україну навіть в партизанському русі. Єднаймося навколо України. Пам'ятаймо слова Тараса Шевченка: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля!”

Прес-центр Київського
ОО ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

«Ми повернемо наш Крим!»

У київському парку Тараса Шевченка 9 березня неподалік монумента Українському Пророкові кримські переселенці, політв'язні, правозахисники висловили підтримку кримчанам, які борються проти окупації півострова. Уже шість років вільні кримчани щороку саме у день народження Тараса Шевченка демонструють свою солідарність і підтримку незалежності України.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

— Шість років окупації Криму. Шість років спротиву. Це демонструють всі активісти, які прийшли на акції протесту. Спротив буде доти, доки Крим не повернеться до України, — заявив під час акції Андрій Шекун, координатор Євромайдану 2013—2014 рр. у Криму.

Ось уже шість років Росія докладає зусиль, щоб змінити ідентичність мешканців півострова, які підтримують незалежну Україну, зберігають українську мову та культуру. Проте кримчани чинять ненавистницький спротив російській окупації.

За словами голови Центру прав людини ZMINA Тетяни Печончик, щоб стерти українську ідентичність на півострові, Росія обмежила свободу слова, постійно культивує мову ворожнечі до кримських татар та українців. Правозахисниця нагадала справу Українського культурного центру в Сімферополі як приклад придушення прав

українців. Правозахисники переконані, що одним зі стратегічних напрямів роботи громадськості та дипломатів України має стати протидія мілітаризації освіти на півострові. В межах кампанії зі зміни свідомості та ідентичності Росія вносить воєнний аспект у навчальний процес кримських шкіл. Про це розповіла очільниця Центру громадянської просвіти “Альменда” Валентина Потапова. Представник Кримської контактної групи з прав людини Абдурешит Джеппаров нагадав, що наразі Росія реалізує політику витіснення з півострова нелояльного до неї населення. Натомість завозить своїх громадян з території РФ — таких вже майже пів мільйона!

— Ми боролися за нашу Україну. Сили були нерівні. Але я впевнений, що ми повернемо наш Крим. Тому що ми маємо багато прихильників у Криму, які пам'ятають, що це Україна. Це переважно кримські татари та решта патріотів України, — заявив Олег Сенцов.

Шевченків день на Васильківщині

Євген БУКЕТ,
голова Київського ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Просвітяни Київщини відзначили день народження Тараса Шевченка експедицією шляхами Кобзаря. Маршрут подорожі розпочався в селищі Гребінки і проліг через Ксаверівку, Митницю, Васильків, Фастівець, урочище Переп’ят і Мар’янівку. Пізнавальну експедицію “Іду за Шевченком” Васильківським і частково Фастівським районами з нагоди 206-річчя від дня народження Великого Кобзаря організував і провів відомий красенявець і просвітянин з Гребінок Микола Полікарпович Таран.

Кілька разів Тарас Шевченко проїздив поштовим шляхом “Біла Церква — Київ” через Гребінки, Ксаверівку, Митницю і Васильків. Про один із таких переїздів він згадує у своїй повісті “Прогулка з удовольствием і не без морали”: “На тройке добрых почтовых лошадей я с Трохимом и с чемаданом поутру рано выехал из Киева. До первой станции — Виты, мы добрались без особых приключений и Виту оставили благополучно. Только как раз против самого Белокопняжего поля, не доезжая каплицы, или часовни, у левой пристяжной лопнули постромки. Мы думали было на паре кое-как дотащиться до Василькова. Не тут-то было. Грязь по ступицы, и наша пара ни с места. К счастью нашему, мужик вез лозы для изгороди, мы у него, не без труда, правда, выпросили пару лозин и устроили себе кое-как постромку.

В Василькове ми закусили с Трохимом фаршированной жиловской шуккой, крепко приправленной перцем, и потянулись дальше. Пошел мелкий, тихий дождик, потом крупнее и крупнее, наконец полил как из ведра; мож-

но бы было заехать в корчму в Мытницы (село) и переждать дождь, но я как сказал себе, чтобы нигде не останавливаться до Белой Церкви, так и сделал. В Белую Церковь приехали мы уже ночью”.

Згодом, працюючи в Київському університеті, Тарас Шевченко отримав нагоду стати учасником археологічної експедиції, яка проводила розкопки двох стародавніх могил — Переп’ята і Переп’ятихи, що біля сіл Фастівця і Мар’янівки. У цих селах геніальний поет і художник зробив чимало малюнків, зібрав масу етнографічного матеріалу. Про все це можна прочитати в книжці Миколи Тарана “3 любов’ю до Кобзаря”, яка побачила світ 2014 року та стала путівником нинішньої експедиції.

Участь у заході взяли учасники літературного об’єднання “Багаття калинове”, вчителі, просвітяни. Свої вірші, присвячені Шевченкові, читали Світлана Дідківська, Лілія Патарідзе, Любов Осипенко, Людмила Кравченко, Олександр Таран.

“З глибокою шаною поклали ми квіти пам’яті та нескінченної любові і поваги до Поета біля кожного пам’ятника або пам’ятного знака в цих історичних місцях. Скільки ж цікавого з біогра-

фії поета розповів нам у цей день Микола Полікарпович, провівши по тих доріжках нашого району, якими ходив колись наш великий Тарас Григорович Шевченко!” — поділилася враженнями учасниця експедиції Лілія Патарідзе.

Для мене стало несподіванкою, що в одному тільки Васильківському районі Київської області сьогодні є чотири пам’ятники Кобзареві і п’ять пам’ятних знаків. Чотири з них (у Гребінках, Ксаверівці, Митниці й Мар’янівці) відкриті з нагоди 200-річчя видатного українського поета з ініціативи Миколи Полікарповича Тарана та за сприяння тодішнього голови Васильківського районного відділу культури Володимира Вовченка. 9 березня в читальному залі селищної бібліотеки Гребінок відбулося також урочисте зібрання місцевої “Просвіти”, яку очолює Леонід Ковальчук.

Люди не забувають Тараса Шевченка, пророка нашого народу, фундатора новітньої України та її національної ідеї, вшановують його пам’ять, досліджують його життя і творчість. Віриться, що з часом Шевченків день 9 березня, ініційований просвітянами ще 1907 року, стане державним вихідним і справді всенародним святом в Україні.

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ,
голова Хмельницького ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Шевченківські дні для кожного українця переплітаються у вінок щемної синівської любові до нашого духовного батька, людини-велета, апостола правди і свободи, котрий усе життя поклав на вівтар служіння своєму народові, його захисту і возвеличенню. Великий пророк, Великий Українець, що належить до людей-світочів, знаний і шанований людством. Цими днями весь світ вшановує легендарного сина українського народу. До його пам’ятників кладуть квіти, цитують його вірші.

4 березня у місті Володимирі у дитячій бібліотеці Володимирської міської ОТГ відбулося обласне літературно-мистецьке свято “Іду з дитинства до Тараса”. На свято прибули Валентина Черноус, директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Тараса Шевченка, та Віталій Михалевський, голова Хмельницького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Учасники дійства вкотре переконалися, що найкраще і найщиріше вірші Шевченка читають діти.

5 березня в Хмельницькому інституті МАУП відбулися Шевченківські читання учнів шкіл та студентів вишів міста. Понад 80 учасників протягом 5 годин декламували вір-

Вшанування на Хмельниччині

ші Тараса Шевченка, актуальність яких вражає. Безсмертне Тарасове слово і тривожить, і водночас вселяє віру та надію, що над Україною ще зійде світанкова шаслива зоря волі й добробуту, зоря свободи і розквіту.

Того ж дня в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці відбувся літературно-поетичний вечір “І лине над землею Шевченкове слово”. Актуальність ідей гуманізму і патріотизму, вбодівання за долю України — це те, що об’єднало всіх учасників заходу навколо безсмертного “Кобзаря”, 180-річчя виходу першого видання якого відзначаємо цього року. Художник-емальєр Іван Юрков представив увазі присутніх колекцію “Кобза-

рів”, оздоблених в унікальних техниках емалі та фініфті. Кожна книжка в колекції Івана Юркова — це, без перебільшення, шедевр. Шевченкова хатина, Орська фортеця, де Шевченко відбував заслання, Катерина, широкий Дніпро... Ці та багато інших мотивів шевченкових творів лягли в основу картин з емалі, якими прикрашено обкладинки “Кобзарів”. Аналогів подібного, за словами майстра, не існує. Приємно здивував присутніх колекціонер Олександр Гуцуляк, який представив власну колекцію цінних та рідкісних “Кобзарів”, серед яких є прижиттєві видання.

А 9 березня сотні хмельничан зібралися біля пам’ятника Тарасу Григоровичу Шевченку, бо сьогодні ми звертаємо до нього свої погляди, з його ідеалами і помислами зв’яємо свої кроки в утвердженні української держави.

Глибоку шану та повагу Великому Кобзареві засвідчили, покладаючи квіти до його пам’ятника, керівники міста й області, підприємств, установ та організацій, депутати міської та обласної рад, керівники громадських об’єднань, громадськість міста.

Як повідомив Надзвичайний і Повноважний посол України в Чехії Євген Перебийніс, у Празі до дня народження Тараса Шевченка на зовнішніх стендах посольства України відкрито виставку “Шевченко-художник”. Усі матеріали було надано нашому посольству Національним музеєм Тараса Шевченка

Полтавська «Жіноча громада» разом із земляками склали шану Великому Кобзареві в Нью-Йорку

Валентина ШЕМЧУК
Фото Марка СЛИЖА

Серед закордонних НТШ найобсяжнішою визнана діяльність Наукового товариства імені Шевченка в Америці з центром у Нью-Йорку. Данину пам’яті Національному Провидцеві в Науковому товаристві імені Тараса Шевченка в США віддали заслужений працівник культури України, голова Полтавського обласного відділення Міжнародної організації “Жіноча громада” Валентина Шемчук та очільниця Нью-Йоркської Округи Союзу Українок Америки Лідія Слиж. Головний офіс цієї української академічної установи на Мангеттені освячений скульптурним образом Великого Кобзаря. Тут у власному чотириповерховому будинку — й архів, бібліотека, конференційна та зала для зустрічей. Нас гостинно зустрів фахівець книгозбірні Марко Слиж. Надзвичайно приємно було познайомитися з директором

Адміністрації Наукового товариства Тараса Шевченка в США, кандидатом економічних наук, співзасновником Центру демографічних та соціо-економічних досліджень українців у США Василем Лопухом. Він та автор двадцяти книжок віршів і прози Василь Махно, із котрим відбувся жвавий діалог про Україну й українське життя в Америці, — члени Управи НТШ в Нью-Йорку. Письменник і перекладач розповів про свій новий роман “Вічний календар” — історію родин Західного Поділля від XVII століття до нашого часу та подарував Полтавському обласному відділенню Міжнародної організації “Жіноча громада” том “Записок НТШ”.

Валентина Шемчук передала видання про Полтаву, де 1845 року побував Тарас Шевченко. Книжку надруковано друзями з наших міст-партнерів у Німеччині. Із Наукового товариства імені Тараса Шевченка, що поруч із Нью-Йоркським університетом, дорога наших земляків часто пролягає до Українського Інституту Америки. Ми завітали до цієї історичної штаб-квартири навпроти музею Метрополітен, на

розі 79-ї вулиці та 5-ї авеню. Український Інститут Америки було засновано 1948 року винахідником і бізнесменом Володимиром Джусом із галицького села Чернівців. Від 1955 року УІА належить придбаний нашим співвітчизником у Нью-Йорку палац Августа та Анни ван Горн Стайвезент. Український Інститут Америки невтомно розбудовує співпрацю з культурними американськими закладами, плекає національну пам’ять. Приміщення як мистецька споруда перебуває під охороною держави.

Майже століття непохитно

Зліва направо: Василь Лопух, Лідія Слиж, Валентина Шемчук та Василь Махно в Науковому товаристві імені Тараса Шевченка в Нью-Йорку

служить справі збереження українства, розвою української освіти, допомоги рідній землі Союз Українок Америки. За запрошення до його ошатної оселі та за глибоку повагу плідної діяльності членкинь-сучасниць — слова нашої великої вдячності пані Лідії Слиж. Її чоловік, художник Святослав Левицький, подарував Полтавському обласному відділенню Міжнародної організації “Жіноча громада” краєвид “Яремча” як пошанівки рідному краю. СУА розміщується в одному з найкращих у Нью-Йорку Українському кварталі, в будівлі Українського Конгресового Комітету Америки, котрий із 1940 року представляє інтереси українців США.

Обрисі Українського Нью-Йорка — Наукове товариство імені Тараса Шевченка неподалік площі Астор, Український Конгресовий Комітет Америки й Союз Українок Америки на 2-й авеню, український Інститут Америки, споруда якого є національною історичною пам’яткою США, інші українські організації — це вирощений науковий, культурно-мистецький життєвий наш земляків на славу України, її Незалежності, Соборності й Свободи.

Академік Ігор Юхновський: «Тільки фахова людина може бути патріотом України»

У Національному університеті “Львівська політехніка” відбулося вручення звання *Doctor Honoris Causa* почесному директору Інституту фізики конденсованих систем Національної академії наук України, засновнику і керівнику Інституту національної пам’яті (2006—2010 роки), Герою України, академіку НАН України Ігорю Юхновському. Це вже 51-ше врочисте засідання Вченої ради НУ “Львівська політехніка”.

Тож розмовляємо з Ігорем Рафаїловичем, з яким знайомий понад 50 років, про життя — і наукове, і повсякденне.

“Основною ознакою нації є гідність...”

— Ігорю Рафаїловичу! Що Ви відчували під час вручення Вам звання *Doctor Honoris Causa*?

— Що мені виявили таку велику повагу. І то — така внутрішня специфічна приємність.

— Читачам цікаво, звісно, над чим зараз працюєте?

— Я зосередив свою увагу на трьох останніх досягненнях — у галузях фізики, політики та суспільства. Упродовж 10 років після повернення з Києва я працював над фазами переходів речовини з одного агрегатного стану в інший. Для однокомпонентної системи я повністю опрацював. Уперше довів існування найважливішої точки, яка характеризує фазовий перехід. Мені вдалося отримати цю точку — однакової ймовірності для кожної молекули речовини бути у газовому чи рідкому стані.

— Зрозуміло. А щодо Конституції?..

— Ми зараз створили проєкт нової Конституції України. Зважаючи на непросту ситуацію у країні, ми повинні мати нову Конституцію, новий політичний лад, притаманний Україні. Ця Конституція складається з опису виконавчої, законодавчої і судової влади. Кожна гілка влади докладно розписана у зв’язку з новими обставинами. Передбачено створення двопалатного Парламенту, де нижня палата — Верховна Рада, верхня — Сенат, в якому від кожної області будуть представлено по чотири сенатори. Сенат створюватиме регламенти поведінки усіх владних структур, а Верховна Рада ухвалюватиме бюджет і затверджуватиме уряд держави. Наявність Сенату з рівним представництвом зробить його дуже стійкою структурою. Кожен сенатор працюватиме шість років, а шотри роки змінюється третина сенату. Вся владна структура складається з влад найнижчої ланки.

Суспільство може утворити державу лише тоді, коли стає нацією. Основною ознакою нації є гідність, яку виховують змалку. Основне завдання держави і уряду полягає в тому, що кожен новий винахід, кожна нова форма автоматизації управління має бути оцінена з точки зору тієї енергії, яка вивільняється, куди має бути спрямована.

— Відколи Ви себе пам’ятаєте, з яких літ?

— Дід мій був священником. Мав два приходи — близько. У другому приході, в селі Перекалі, була на горбі церква, де він правив, а біля — його хата. Ця хата була таким старовинним, дуже маленьким замком. Стіни, ма-

буть, завтовшки з метр, вікна подібні на бійниці. І в цих вікнах було дуже приємно лежати і дивитись назовні. Це — з точки зору дитинства.

З точки зору політики, тобто — розуміння суспільства, це був 1939-й. Прихід радянських військ на Волинь. Я вже тоді почав розбиратись в політиці.

— Шарль Бодлер писав: “Художник перед мораллю не відповідає... У нього повинен бути талант, а не добрі наміри”. А — вчений, політик?

— Частково, на мою думку, він не мав рації. Бо я не розумію, що він розумів під мораллю.

— А як Вам отакий присуд Світлани Алексієвич: “Я не можу зрозуміти чоловіків. Вони якось самого себе в собі не допускають”. Ви, пане Ігорю, себе розумієте, відчуваєте?

— Знаєте, споконвіку люди є часткою природи. А природа накладає природні обов’язки на чоловіків і жінок. У жінок — це народити, виховати дитину. У чоловіків — захистити їхнє життя.

— Чи не пам’ятаєте, хто в Україні був ініціатором відмови нашої країни від ядерної зброї?

— На Верховній Раді ініціював це питання Іван Драч.

— Папа Іван Павло II вважав, і часто це висловлював, що “письменники, митці — будівничі краси”. Кого з таких “будівничих краси” Ви могли б назвати з нинішніх постатей?

— Таких в Україні багато. Щоправда, я не з усіма знайомий. А ще менше бачив, щоб оцінювати їхню вагу в суспільстві. Міг би назвати багатьох. У кожній ділянці. У діяльності політичній, і — не тільки, дуже гарно себе показали Володимир Івашко як керівник держави, брати Горині, Ліна Костенко, Дмитро Павличко. Хоча — це недобре запитання.

— Чому?

— Через те, що ніколи не треба питати оцінку тих людей, які живуть.

— Як Ви вважаєте, що частіше у Вас переважає — розум чи емоції?

— Я думаю, що розум. Емоції — це є переживання як наслідок розумової діяльності. І якщо ви розумне хочете довести, відчуваєте приємність, а як пакість — то жалю.

“Я тепер кілька десятиліть свідомо буду Українську державу...”

— Чому українцеві досить часто важко порозумітися з українцем? Це — тільки наша нація така своєрідна?

— Щодо інших націй — не знаю. Слово “порозумітися” — досить складне. Бо просто обмі-

нятися інформацією — нескладно. Українці є встидливі, можливо, менш відкриті. Мало підхваляють, недостатньо уважно ставляться до дій інших українців. І це погано. Навіть — до дій членів своєї родини, коли треба розказати назовні. А в інших націях... Думаю, що набагато більше між собою контактують євреї. Вони — близькі, ми їх бачимо весь час. Вони — взаємно більш відкриті. Я мав справу з різними учнями — німцями, поляками, євреями, арабами. Так от, один німецький професор казав якось, коли я зауважив, що діяльність одного німецького учня незадовільна: “А Ви йому скажіть!”

— Чого у Вашому житті більше — буднів чи свят?

— Знаєте, в моєму житті не було більше роботи і робочих днів, ніж зараз. Але від роботи я одержую насолоду. Я працюю неперервно, особливо зараз.

Це, мабуть, від батька. Він дуже багато працював. Був секретарем гміни за Польщі. Потім — бухгалтер різноманітних установ. На рахівницях своїх він рахував і на роботі, і вдома...

— Арістотель казав: “Живи просто — думай піднесено”. У Вас це виходить?

— Це притаманно абсолютно кожній людині. Людина думає про свої плани набагато піднесніше, ніж тоді, коли їх виконує.

— Що для Вас — Час?

— Основний чинник підведення підсумків. Щодня ловлю себе на тому, що думаю: а що ж я зробив за день, що маю зробити на другий день? І чи вистачить мені часу?

— Чи часто доводиться погоджуватись на компроміси?

— У простих речах, щоденних, з моїми домашніми — дуже часто, в дрібницях — дуже часто. А в науці — ні! А в політиці — ні!

— Україна потрібна світові? Як вважаєте?

— Україна завжди була у світі. — Але нині вона, здається, в ямі — між Заходом, який прагне, нині — особливо, — якнайтіснішого порозуміння з Росією, і тією ж Росією. Хіба не так?

— Я не думаю, що в ямі. Україна сама себе заганає в яму своєю лінією. Споконвіку йшла за чужою течією. Але, з іншого боку, Україна була завжди в чужій неволі, яка була різною — чи княжа, чи останніх держав, які нас окупували. Але Україна ще жодного разу не самовизначилась посправжньому. Тому запам’яталась територією, місцем. Але має недостатній голос у світі!

— Що для Вас важливіше — братство по духу чи по крові?

— Я тепер кілька десятиліть абсолютно свідомо буду Українську державу. І я буду будувати Українську державу весь час — незалежно від обставин. І такі слова — “брати по духу чи по крові” — дуже зобов’язуючі слова. Вони заважають нормально працювати.

Інську державу. І я буду будувати Українську державу весь час — незалежно від обставин. І такі слова — “брати по духу чи по крові” — дуже зобов’язуючі слова. Вони заважають нормально працювати.

“Найбільшим учителем був мій батько...”

— Чи вдасться вберегти українське село?

— Україна має надзвичайно врожайні землі. Споконвіку була руською, тобто — хліборобською. Тож основна задача — відродити українське село, бо його знищили більшовики за Радянського Союзу. Знищили добрих господарів. Але земля — родюча. І ця родюча земля має забезпечити стійкість Української держави — тобто великою кількістю добрих господарів. І зараз село не відроджується. Але мусить відродитися на базі фермерства.

— Сучасна влада це розуміє?

— Вона ще себе не показала. Але я думаю, що вона молода, їй належить вчитися. Я впевнений, що в сучасній українській владі є дуже багато людей, які хочуть вчитися керувати державою. І допомагати їм вчитися конче потрібно.

— Світ для Вас який: чорнобілий чи кольоровий?

— Кольоровий, ясно.

— Що швидше марнується — час чи здоров’я людини?

— Ви хочете запитати, що краще: бути лінивим чи слабким? Одне і друге — погано.

— Читаю у Романа Іваничука: “Без літератури — як без дихання”. А яка кількість пересічних українців, на Вашу думку, може практично підтвердити цю думку відомого письменника, який, на жаль, відійшов у засвіти?

— Краще сказати: без роботи — як без дихання.

— Скільки нам ще іти до української України?

— Але — іти!!! Постійно іти!!!

— Чи був у Вашому житті Вчитель?

— Батько. В кожному віці — був, на щастя, в мене великий Вчитель. Він не старався мене вчити. Але старався бути спокійним і правдивим. А в університеті в мене було багато добрих вчителів. У науці вчителем був академік Боголюбов.

— Чи поважаєте себе?

— Я намагаюсь бути здоровим.

— “Ще — зневажаю політиків”, — сконстатував свого часу Василь Стус. Що скажете?

— Це — неправда. Політика не є просто робота. Вона — незрозуміла для тих, хто від неї чекає якоїсь подачки... Але політиком бути непросто.

— Юрій Єхануров на одному з телеканалів висловився так: “Інституції в Україні традиційно просядають”. Згодні? Доки це буде?

— Я вважаю, що це сталося тому, що немає нормального переходу влади від покоління до покоління. І тому попереднє покоління є незрозуміле для нового покоління, і стає ніби непотрібним. А крім того, люди мало аналізують, що діється. Переважно роблять поверхові висновки.

— Хто має людей вчити?

— Це — друге питання. Населення має мати гідність нації. А для того має багато вчитися і багато працювати.

— Хто — все ж таки?

— Школа.

— Коли?

— Повинна, по-перше, мати вчителя — чоловіків і жінок. По-друге, вони мають бути забезпечені в житті, щоби віддаватися вчителюванню. Цього, на жаль, не було за незалежного існування. Зараз — ще менше, ніж було вчора.

— То хто, всеж-таки, має вчити вчителів?

— Вчителі живуть за державну зарплату. Зарплата дає можливість жити і вчитися, вдосконалюватися. Тому: вчителів створює держава.

— У що вірите?

— В Бога і в Україну.

— Кому більше довіряєте — Президентові, Кабінету Міністрів чи Верховній Раді — нинішнім?

— Ми написали Конституцію. Я її редактор.

— Де буде опублікована?

— Обговорюється. Ми весь час маємо створювати Державу. Кожен — своїм вмінням, спеціальністю, фаховістю. Тільки фахова людина може бути патріотом України! Людина без фаху створює в державі сміття.

— Чи відчуваєте енергетику рідної землі?

— Відчувати енергетику рідної землі — це поїхати зі своєї землі на чужу. І моментально відчуєте, що ви втратили. Отже, чужа земля — не та енергетика.

— Свого часу Богдан Ступка сказав мені якось у розмові: “Я такий чоловік, що дуже хотів слави. Я її шукав!” А які у Вас зі славою стосунки?

— Звичайно, позитивно ставлюся. Але річ у тім, що має бути усвідомлення зробленого тобою. Це і є внутрішнє задоволення, внутрішнє самоствердження. А слава — зовнішнє, вона приходить. Найголовніше, що зроблене дає внутрішній спокій.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
м. Львів

На афішах концерту прізвище композитора написано (сподіваємось, що тільки поки що) маленькими літерами. Митець Павло Тютюнник — нове ім'я в Україні, хоча у 2018 році його музику вже подавали на Національну премію України імені Т. Шевченка... А сама Ліна Костенко, прослухавши цю музику, сказала: “Я плачу...”

Втім, серед фахівців з вокалу Павло Тютюнник уже давно відомий як самобутній вокальний педагог, автор унікального методу постановки голосу, що дав надзвичайні практичні результати. Його учні є переможцями різних вокальних конкурсів, солістами оперних театрів. Та найголовніше, мабуть, те, що завдяки його методиці навіть ті, хто ніколи не співав і, більш того, навіть ті, кому “ведмідь на вухо наступив”, отримують і музичний слух, і співацький голос. “Співати може кожен, співати треба всім!” — стверджує маестро. Більш того, вважає він, бути талановитим у будь-якій справі можна лише за однієї умови: коли у тебе співає душа. Павло Тютюнник закінчив вокальний факультет Донецької консерваторії і заснував Перший в Україні Центр постановки голосу “Українське бельканто”. Він був ініціатором щорічного Всеукраїнського фестивалю в Донецьку “Українське бельканто” запрошує”, головами журі якого свого часу були Анатолій Солов'яненко та Анатолій Мокренко.

Та не менш значним, ніж вокальна педагогіка, виявився його композиторський талант.

Нині він автор понад 500 пісень та романсів на вірші класиків української та світової літератури, серед яких Ліна Костенко, Тарас Шевченко, Микола Вінграновський, Леся Українка, Григорій Сковорода, Максим Рильський, Іван Драч та ін. Його музику в 2017 і 2018 роках висували на здобуття Шевченківської премії. Композитор Ігор Поклад, познайомившись з творчістю Павла Тютюнника, сказав: “Мені все подобається. Треба нести цю музику зі сцени до слухача”. Мирослав Скорик підкреслив переконливий мелодизм цих творів, а Євген Станкович наголосив на духовній домінанті музики. Ана-

Романс по телефону з Ліною Костенко

“Сама муза поезії вселилася в цю українську дівчинку Ліну”, — так вважає композитор і співак Павло Тютюнник, який впродовж десяти років наспівував поетесі по телефону з рідної Макіївки, що на Донбасі, свої пісні та романси на її вірші. А зустрілись вони вперше 2015 року на її дні народження у неї вдома... Останні п'ять років він живе під Києвом і продовжує це високе творення. Усі охочі зможуть 19 березня о 19-й годині в Українському Домі (Хрещатик, 2), саме в день її красивого ювілею прослухати наживо романси і пісні на вірші Ліни Костенко, які поетеса колись слухала по телефону і дуже прихильно висловила про цю музику в одній з передач радіо “Культура”.

толій Авдієвський сказав: “Багато хто пише на українську тематику, але мало у кого в музиці є Україна. А у вас що не пісня — то Україна. Обов'язково щось візьму до репертуару нашого хору”. І це ще не все. Павло Тютюнник є самобутнім мислителем, автором книжки про таємницю людського голосу і таємницю творчості взагалі “Приречені на щастя”, в якій стверджує, що всі люди талановиті і навіть геніальні від природи, від народження, якщо у них немає страху, якщо у них душа на місці, якщо вона співає...

— Багато хто з людей, причетних до співу, на запитання, чому Україна перестала співати, говорять, що винен телевізор... А як Ви вважаєте?

— Колись маестро бельканто в Італії говорили: “співає радість”. Безперечно, радість — це те, що спонукає людську душу співати. Радість, пісня — це форма існування людської душі, істинна, здорова, родом дана форма. Бо коли життя не в радість, людині і не співається, і не живеться по-справжньому.

— Куди ж поділася наша радість?

— Найголовніша причина втрати радості буття й усіх інших наших негараздів — це наша розрізненість, бо люди від народження є братами і сестрами, сім'єю єдиною, єдиним родом, в якому усіх поважають, приймають такими, якими вони є, усім допомагають, про всіх піклуються, де люди живуть у взаємному служінні. А в таких умовах серце не може не радіти, а душа не може не співати. В такій атмосфері людина не знає страху, кожен є собою — непов-

торним, незрівняним і незамінним, кожен знає своє поклонання і свою місію у цьому світі. Кожен має велику творчу силу — творити й перетворювати цей світ за законами краси. Він є щасливим. Його не можна залякати і перетворити на раба — ось що таке рід. Недаремно головним принципом усякої влади завжди було: “Розділяй і володарюй!”

— Тож виходить, що хтось нас дуже залякав? І хто ж те страхиття?

— Колись на нашій землі не було рабства, люди були вільними і рівними між собою, жили у взаємному служінні. Це був рід людський, сім'я єдина. Потім на нашу землю прийшла біда: князі й царі, прийшло рабство. Це ганебне явище звється владою людини над людиною. Головними її інструментами є залякування, задурювання і розрізнення людей. Будь-яка влада — явище аморальне, а, отже, антилюдське, бо людина і мораль — це синоніми. Якщо й може існувати на світі якась влада, то це хіба що влада совісті, правди і краси.

— А Україну сьогодні “тягнуть” у Європу, але ж там процвітає індивідуалізм, тобто розрізненість...

— Україна і є Європа. Більш того, вона є центром Європи, принаймні географічним і, безперечно, духовним. Шкода, що наші люди цього не розуміють і шукають поза своєю Європою іще якоїсь Європи... Нема чого лізти в ту Європу, від якої тхне бездуховністю, прагматизмом, індивідуалізмом й іншими “ізмами”. А наша земля — свята Русь — земля

вохлів, святих високих душ, які служили людям, служили Роду. То було справжнє, первинне, героїчне козацтво, а Україна була країною козаків. Це були не ті гультяї і найманці, які потім продали і нашу віру, первинну споконвічно святу, і нашу землю, і нашу свободу, хоча теж називали себе козаками і називають досі. Козак — це справжній чоловік, який виконує у цьому світі свою чоловічу місію: не знаючи страху, любить рідну землю, служить людям, живе по совісті, по правді.

— У Ваших словах відчувається особливий дух. Напевно, то і є козацький дух. Я чула, що Ви потомок запорозького отамана... Це правда?

— Колись, незадовго до своєї смерті, наш батько Василь Тютюнник, як я вважаю — останній справжній козак нашого роду, зібрав нас, трьох своїх синів, і сказав: “Мені батько казав, а батькові дід, а дідові прадід, що є на світі іще Тютюнники, та тільки ми йдемо саме від того, який був отаманом на Запорізькій Січі ідесь ще у XVI столітті підняв там повстання. Кажу це, щоб ви знали, звідки ми йдемо...” Тож всі ми, українці, йдемо з країни справжніх козаків. Тільки ми забули про це, а точні-

ше, нам дуже старанно допомогли про це забути.

— Все ж планку шляхетності й благородства в нашому народі, мабуть, хтось тримає, бо наш український світ ще тримається. Наприклад, Ліна Костенко. Багатьох чоловіків наша Ліна Костенко вражає своєю відвагою та безкомпромісністю в питаннях совісті й моралі...

— Безперечно, погоджуюся з вашою оцінкою особистості і творчості Ліни Василівни. Про це, мабуть, свідчать десятки пісень та романсів, написаних мною на її вірші. До того ж, я вважаю, в особі Ліни Костенко ми маємо надзвичайне і унікальне явище в літературі. Мені здається, що такого володіння поетичним словом ще не було на нашій землі. Схоже, сама муза поезії вселилася в цю українку і промовляє до нас її устами. Україна породила у найскрутніший час своєї історії таку надзвичайну дівчинку — Ліну... Для нашого ж спасіння, аби вона нагадала нам, що люди — то є люди, що люди — то насамперед є совість, правда і честь.

— Я чула, що у Вас є мрія — розспівати Україну. А навіщо?

— По-перше, пісні бувають різні. На жаль, сьогодні здібельшого пісню називають те, що нею не є. Справжня тільки та пісня, яка проспівана душею. А душі наші співають, коли є радість у наших серцях. Тож треба повернути радість у наш світ. А для цього потрібно подолати страхи та комплекси, сплатити душу на місце, провести своєрідну психокорекцію особистості. Це можна назвати “другим народженням”. А в цьому здоровому, гармонійному стані люди починають помічати красу світу, неповторність і красу одне одного. Безперечно, якби життя було нам в радість, ми постійно співали б, наше життя складалося б, як пісня, і було б пісню. Саме в цьому сенсі хотілося б розспівати Україну — щоб повернулася радість у наш світ...

Розмовляла Тетяна ОЛІЙНИК

Марія ПОРОХ, членкиня Косівської РО “Просвіта”

Модератор заходу Галина Кікоть коротко зупинилась на сторінках життєвого шляху і творчого доробку митця і досвідченого педагога.

Йосип Дмитрович Приймак — голова громадської культурологічної організації “Спадщина”, член НСХУ, художник-майстер виробів з дерева, громадський активіст.

Він — учасник республіканських, всеукраїнських мистецьких виставок у Києві, міжнародних пленерів, конкурсів — і в Україні, і за кордоном: у Польщі (2006, 2007, 2012—2016), Німеччині, Чехії (2009, 2012). Його роботи зберігаються у музеях і приватних збірках в Україні (Івано-Франківськ, Київ,

Канів, Коломия, Косів), Австрії, Німеччині (Фірзен, Крефельд), Канаді (Саскатун) та США (Клівленд).

Він автор багатьох об'ємно-просторових композицій з дерева, зокрема пам'ятного знаку “Жертвам Другої світової війни”, встановленого у м. Фірзен-Дюлькен у Німеччині (1995), садово-паркової скульптури “Щастя” у навчальному центрі “Роскош” повіту Бяла Подляська у Польщі (2004) і декоративної скульптури “Весна” у польському місті Дравно (2006).

Присутні змогли побачити частину представлених світлин його авторських робіт з декоративно-прикладного мистецтва: тут і різьба, і бондарство, і випалювання, а також краєзнавчо-мистецькі видання про народних майстрів Гуцульщини. Усі з цікавістю перегля-

Презентація творчого доробку Йосипа Приймака

У світлиці Косівської центральної районної бібліотеки відбулося чергове засідання Клубу інтелігенції ім. Ігоря Пелипейка. Учасники зібрання — члени Клубу інтелігенції, “Просвіти”, “Союзу українок”, бібліотекарі зібралися на презентацію книжки “Творчі здобутки Йосипа Приймака” за редакцією В. Д. Молинь.

дали фотографії, які зафіксували різні події з життя Йосипа Приймака: закордонні поїздки, заняття зі студентами, спілкування з творчими людьми, каталоги виставок.

Йосипу Дмитровичу поталанило на творчу сім'ю: дружину Дарію Антонівну — відому на Косівщині майстриню, члена Спілки майстрів народного мистецтва України, за плечима якої всеукраїнські, обласні та регіональні виставки її мистецьких виробів із ткацтва. Син Дмитро — старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та академічних дисциплін КІПДМ ЛНАМ, творчо працює у станковому, монументально-декоративному мистецтві та іконописі, учасник багатьох виставок.

Й. Приймак нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2007), Почесним дипломом президії національної академії мистецтв України (2012), Почесною відзнакою секретаріату Великої ради Спілки майстрів народного мистецтва України, медаллю “За заслуги перед

Прикарпаттям”, йому присвоєно почесне звання “Заслужений працівник освіти України” (2019).

Видання “Творчі здобутки Йосипа Приймака” (Львів, 2018) уклала Валентина Дмитрівна Молинь — кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувачка кафедри образотворчого мистецтва Косівського інституту ПДМ ЛНАМ.

Ця книжка — інформація про основні віхи життя і діяльності, навчально-методичні праці Й. Приймака, наукові статті у фахових виданнях і публікації в періодиці, краєзнавчо-мистецькі видання, доповіді на наукових конференціях; творча праця та керівництво дипломними роботами студентів, участь у виставках та інших культурно-мистецьких заходах, членство у професійних спілках та громадських організаціях, світлина різних років. Нове видання нікого не залишило байдужим, бо знайомить з багатогранністю зацікавлень митця.

З виходом книжки Йосипа Приймака вітали Василь Шкурган — голова Косівського осередку

НСПУ, Ганна Богдан — голова Союзу українок, Юрій Джуранюк — науковий працівник Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини, Роман Кабин, бібліотечні працівники.

Низкою творів тішив присутніх народний фольклорний колектив “Осінне золото” під керівництвом Зоряни Романів.

Наприкінці зі словами подяки виступив художник-майстер, який зазначив: “З наступом технічного прогресу, Інтернету незаслужено відходить на задній план народне мистецтво, а разом з ним і його творець — народний майстер. Над цим треба задуматися нам усім. Адже основа народного мистецтва стає хиткою, знецінюються творіння рук митців, а це все є фундаментом, на якому тримається культура нашого народу”.

Колектив “Осінне золото” разом із присутніми проспівав “Многая літа”.

Побажаймо художнику міцного здоров'я, наснаги та життєвих газдів!

Віктор АНДРУЩЕНКО,
член-кореспондент НАН
України, ректор НПУ імені
М. П. Драгоманова

Пісенна культура українського народу

І
Важко зустріти людину, яка б не співала. Хіба що в грізні дні глибоких переживань і горя. І то, навіть під час поховання рідної чи близької людини, деякі народи співають сумні пісні, пісні туги, пісні прощання. Завше і скрізь людину супроводжує пісня. Тим паче, людину українську — співучу, чуттєву, мелодійну.

Українська пісня — колиськава, весілля, журлива, жартівлива, кобзарська, козацька, народна — хвилює і зачаровує.

Її витoki сягають часів, коли закладалися головні підвалини існування українського народу. Буйноцвітна природа, зариблені чисті водні артерії, переповненні живністю ліси і переліски, а головне — родючі землі. Все це — природна аура, в якій формувався і зростав український народ. Розвивався у праці і завдяки праці. Все це спонукало до пісні. І вона лунала: над біленькими хатами, безкрайніми степами, колосистими полями, дрімучими лісами і твердими, мов криця, горами.

Українська людина значною мірою виплекала світові землеробську і пісенну культури. Такою вона увійшла в історію, такою бачив її знаменитий Боплан, така вона у кластичних дослідженнях І. Лисняка-Рудницького, І. Нечуя-Левицького, великого Кобзаря і багатьох інших видатних і відомих науковців — істориків, етнографів, культурологів, літературознавців тощо.

Сучасні українці нині майже не співають. Чому? Що сталося? Відповіді немає. Інакше кажучи, немає теоретично обґрунтованої відповіді, а в народі вона існує. Народ знає. Його не обдуриш. Не співають, бо немає достатку, впевненості у майбутньому, немає радості праці й чистої, мов слюза, власноруч здобутої перемоги. Не співають, бо розвалюється село — основне святилище народної пісні; бо закривають школи та підприємства; зростають безробіття і злидні; посилюється недовіра до влади; бо правдива й чесна людина не може піднятися на верхні сходи суспільної стратифікації й зайняти гідне місце під сонцем.

“Дивлюсь я на небо та й думку гадаю...” Цієї пісні вже практично немає ні на весіллі, ні на простій гулянці. Дуже рідко можна почути її на виставах, пісенних концертах, ще рідше — по радіо чи на телебаченні. Бо життя стало таким, що на небо ніхто з нас не дивиться. “Мене цікавлять тільки дві речі: зіркове небо над головою і моральний закон всередині нас”. Це — знаменитий Кант. Майже три століття тому він вдивлявся в небо і намагався осягнути тайство буття людини в космосі. Ми ж у цьому не маємо потреби. Нема за чим! Ніколи! Невже ми стали подібними до тієї, пробачте, істоти, яка ніколи не бачить неба? Чи поступово стаємо? Так. Бо не співаємо...

Співаємо, але ... не про те. Бо

національні й загальнолюдські цінності вже давно покинули пісню. Більшість сьогодні крикливо, верескливо, хрипотно оспівує агресію, розбій, насильство, брутальність до гуманістичних ідеалів, до людини й людяності. А ще “співають”, демонструючи секс, наругу над людським тілом, зневагу до духовних символів. Так звані нові естрадні співаки тотально заповнили концертні підмостки, руйнуючи святе й не повторне — духовність.

Дехто може подумати, що ми виступаємо проти естрадного співу. Це не так. Справжня естрада є загальновишнім надбанням. Вона є такою ж високою культурою, як і народна пісня. Ми ж не сприймаємо фальшивого естрадного співу, який, на жаль, домінує нині в духовному естві народу. Втягнувши в свою орбіту особистість здебільшого молоді, не зрілої, він руйнує її духовний світ, спотворює образ реальності до невпізнанності, формує хибні цінності, точніше, антицінності, ядро яких — агресія, злоба, ненависть і ... порочність.

Людина вільна у своєму виборі. Її життєвий вимір координується простором свободи і творчості. Більшість із нас живе за цими принципами і так само виховує своїх дітей, відтворюючи нормальне моральне, духовне, справедливо організоване суспільство. Його кредо — розум: “Все розумне має бути дійсним” (Гегель). Його камертон — добро і краса: “Краса врятує світ” (Достоевський), “Моральним є те, що розум визначає добрим” (Кант). Джерелом його розвитку слугує праця, яка створила людину й відтворює дивний, мозаїчний, квітучий світ культури, а головною духовною домінантою є “благочинність перед життям”, яке заповів людству знаменитий Швейцер... Однак не все так просто...

П
“Садок вишневий коло хати...” — писав Кобзар, налаштувавши нас на правильний життєвий шлях. Він закликав людство до праці й співу, бо знав, а може, — відчував божественну, утаємничену сутність буття у цьому світі. Адже в перекладі з гебрейської “gan” означає садок, в якому “Бог поселив Людину”, щоб “порала його та наставляла” (див. Біблія. КН. Буття 1,2. Ст. 2). “Плугатарі з плугами йдуть, співають, ідучи, дівчата”, — читаємо далі. Звідки йдуть? З роботи. Важко, землеробської, щоденної. Але ж співають! І це передбачливо. У своєму первісному визначенні “культура” є нічим іншим, як “обробітком землі”. І це також зрозуміло. Бо тільки у вільній праці, у творчості відтворюється людина і культура, центром якої є найтонша матерія світу — пісня (мелодія). Так навчав нас Геній.

І разом з тим він писав про інше життя. Важке, підневільне, злиденне. “Село неначе погоріло, неначе люди подуріли...” Хіба це не про нас, не про ситуацію в Україні, що склалася на початку ХХІ століття? Про нас ... обдурених, обібраних, злидених духом, розумом і працею. А якщо ще згадати історію минулого століття з її колективізацією, Брестським миром, Голодомором, репресіями і лихоліттям війни та “філософським самовбивством” періоду розвиненого соціалізму, то, здається, висновок напрашується

сам. Хто ж буде співати і про що?

Незалежність відчинила двері. Та ба, все підібрали під себе “нові українці”. Характерно, що всі вони вирости з “колішніх”. Змінили маски, ідеологію, цінності. Перефарбувалися. Обікрали, принизили, а головне — відбирають надію, яка ... помирає останньою. В цій ситуації людина не співає, а плаче! Й, здається, саме розпач, не прийняття цінностей, що “посоромили себе”, подають ті естрадні неофіти, які ще не зовсім втратили віру в людину і совість. Мабуть, вони намагаються докричатися, достукатися до наших сердець. Не вдається. Ми не чуємо і не сприймаємо. Бо воно — не наше, чуже. Бо ж наше — мелодійне, душевне, спокійне і лагідне. Як істина, добро і краса, що існують у нерозривній єдності. Як народна пісня. Як рідний дім. Як мама.

Цю пісню співали покійні Квітка Цісик і Микола Мозговий. Її благословляють у світ Ніна Матвієнко, Іван Попович, “Пікардійська терція” й квартет “Гетьман”, особливо ранній. Винятковою вокальною палітрою і вдумливим, гранично вимогливим репертуаром відзначався квартет “Явір”.

Не можна не згадати і таких знаменитих естрадних співаків, як Софія Ротару, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич, Микола Гнатюк. Вони стали для України уособленням української душі й вільності духу, вірності батьківським традиціям і спрямованості в будучину.

Багато хто захоплюється яскравим співом гуртів “Океан Ельзи”, “Брати Гадюкіни”, “Воплі Відоплясова”, “Зимовий сад” та ін.

У кожного свій смак і уподобання. Чи маємо ми право нав’язувати їх всяк і кожному? Навряд чи. З другого боку, не правильно була б позиція невтручання, інерції, байдужості. **Покоління мають бути разом.** Тому бажано б дати деяким пісням і їхнім виконавцям певну інтерпретацію, ознайомити учнів і студентів, молоді загалом з об’єктивними оцінками художніх критиків, вислухати їхню думку. Конче важливо презентувати добротні сучасні пісні, а не набори бездумних звуків, набридливий несмак, а то й часто-густо відвертий плагіат... Кому і для чого це потрібно?

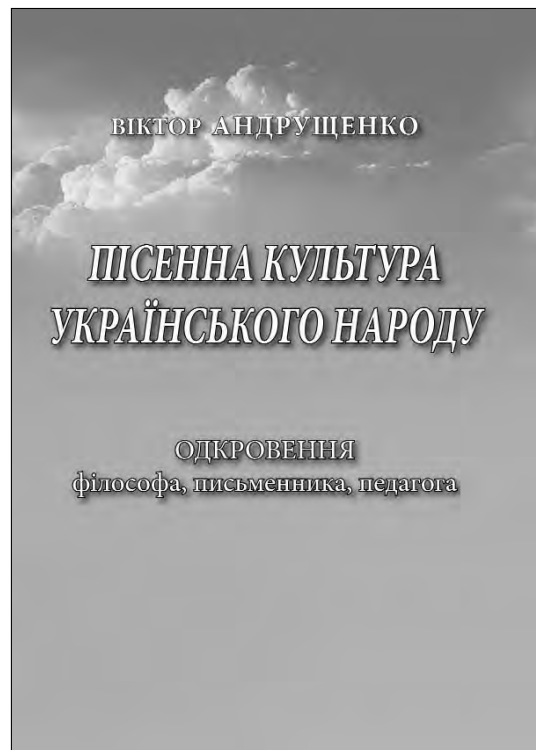
Великого Платона звинуватили в тоталітаризмі за те, що він пропонував вилучити з навчальних програм для молоді сумнівні з погляду моралі тексти Гомера, скажімо, опис інтимних стосунків між дорослими чоловіками й хлопцями. Однак поставимо запитання таким чином: а своїй дитині ми б дозволили споглядати чи вивчати подібне? Звичайно — ні! То чому ж ми не робимо цього стосовно фальш-естради, що закликає до агресії, оспівує злочин, пропагує потворний секс... Згадується недавній виступ однієї молоді перспективної й безсумнівно талановитої співачки: суперсексуальна тематика, оголені ноги і груди, характерні рухи... Це для кого?! Для дітей?!

Я добре свідомий того, що у

всі віки всі народи невтомно “діставали” молодих. Та в кінцевому акорді, бажаючи цього чи ні, вручали їм майбутнє своїх країн. Така діалектика. Тож експериментуйте, химеризуйте — на те вона й молодість! Але не забувайте одне: добро саме по собі не приходить. Для цього людина торує свій шлях. І це, повірте, не моє зудіння. Не конфлікт естетичних інтересів батьків і дітей. Чи зможемо ми за такими піснями пізнати долю свого народу, його історію? Ні. Чи відчемо у них подих землі, що їх з’явила? Ні. І чому вони так контрастують у цьому, приміром, з японськими, грузинськими, угорськими піснями чи американським джазом. Ось де ґрунт і крила для зрощування реального патріотизму!

Звісно, як кажуть у народі, гроші кишеню не обтяжують. Але така естрада — річ надто ненадійна. Сьогодні ті кумир, завтра — забутий, знівечений, спустошений. Бо зрадив Пісню.

Між тим, пісня — сповідь і

мудрість народу. Вона не купується і не продається, не трощить мікрофони, не викручується, не зомбує, не рве сорочки. Не демонструє голі ноги чи груди... Вона інтелектуальна й моральна і пливе тим єдиним потоком, ім’я якому справжність. Пливе повільно, як саме життя. Або ж стрімко мчить назустріч власній пристрасті, яка зветься Любов’ю. Вона піднімається в небеса і разом з тим піднімає людину, яка сповнена надії, страху і трепету за грядуще власних дітей і свого народу.

Пісня — це благородство. Людина, яка співає, не вчинить злочину. Не вкраде, не обдурить, не потерпить несправедливості й не відверне очей від правди, навіть тоді, коли вона буває гіркою.

Пісня — совість народу. Від діда-прадіда вона передається як нетлінна духовна спадщина, що не потребує корекції. Чиста совість — впевненість у знанні добра (Гегель) — це джерело і мірило гуманізму. Відображена піснею, совість постає як голос цілісної духовності, емоційний сторож переконаності (Сухомлинський), як дзвін свободи, натхнення і творчості, як гарант того, щоб ці людиновтворчі екзистенції ніколи не зникнуть.

III

Повернути пісню народу — наше історичне покликання. В

його основі ми бачимо дві тісно пов’язані між собою субстанції:

• облаштування життя таким чином, щоб воно відповідало вищим критеріям справедливості й розгорталося на трудовій основі;

• виховання людини в душі найкращих українських культурних традицій, родинної педагогіки й пісенної культури.

Перша субстанція — завдання політикам і підприємцям. Друга — завдання для учителя, первинне формування якого відбувається в педагогічному університеті. На жаль, більшість нинішніх можновладців переймаються виключно собою, а не державою. Інтереси народу на периферії їхньої практично-політичної активності.

Педагогічний університет, як і освіта загалом, також переживає складні часи. А це означає, що втілення її історичної місії під загрозою. І доки ми не створимо належних та необхідних умов для навчання і виховання майбутнього вчителя, доки він не прийде до

учня як суб’єкт найновітніших знань і культури, доти про пісенність нації, її духовну ауру не може бути й мови.

Колись перед учителем знімали шапку. Сьогодні його цькують, з нього насміхаються, а нерідко й знущаються. Не в кращому становищі перебуває і нинішній професор, який навчає, готує майбутнього педагога. То ж хіба можуть учитель і педагог, викинуті на узбіччя життя, виховати в нас совість, пробудити духовність, сформувати пісенну культуру? Таке питання риторичне. Між тим, істиною є те, що доки держава не поверне свою увагу до Вчителя і Педагога, суспільство буде рухатися сходами регресу. Воно ніколи не буде по-справжньому творити і співати. Його обрії вимальовуються винятково в чорних тонах — зубожіння, безробіття, бездуховність, агресія і стогін, скиглення, хрипота перед мікрофоном, що лякає дітей і дорослих, спонукаючи до тваринних інстинктів.

Складається враження, що всі ми не живемо, а “тягнемо баржу” несправедливо влаштованого, розшарованого і вкрай суперечливого сьогодення. Ситуація обтяжується ще і тим, що ніхто з нас не бачить (чи не хоче бачити) іншої перспективи! Як Сізіф, який знову і знову викочує на гору важкий камінь, що постійно зривається і падає донизу. Згадаємо цей міф про Сізіфа, особливо в інтерпретації Альбера Камю “Есе про абсурд”. Згадаймо і запитаймо: чому, залишаючись людиною, Сізіф не співає? Відповідь знову ж таки на поверхні: бо ні про що співати! Немає снаги, внутрішньої потреби самовиразу. Невже ми подібні Сізіфу? Виходить, що так. Бо живемо в “ситуації абсурду”, створеної і постійно відтворюваної самими ж нами.

І знову одвічні посилює слов’янської ментальності: “хто винен” і “що робити”? Парадоксально, але факт: винних немає! Як немає винних у трагедії Голодомору, сталінських репресій далекого 37-го, чорнобильській катастрофі, “шоковій терапії” перших років незалежного розвитку або обвального процесу “прихватування” народних надбань, вбивств журналіста Гонгадзе... Вміють ті, що біля керма, приховувати

власні таємниці. То як же діяти? Шукати, як і донині, стрілочників?

Жити, творити, перемагати, і...співати — такий має бути поклик української людини і народу. Відтворювати життя в його одвічно людських, гуманістичних устремліннях. Жити з вірою, з любов'ю до людини. Основа такого способу — продуктивна праця як творчість — ця “вічна природна необхідність, без якої не можливе саме людське життя”, — писав загальнознаний класик. Не випадковий успіх, не технологія “відгадай”, “обдури” і “заховайся”, а саме праця і духовні цінності мають стати внутрішнім переконанням і лейтмотивним світоглядно-життєвим нашим принципом. На цьому фундаменті створюються умови повернення пісні. Виховання людини праці є водночас вихованням її як суб'єкта культури — загальної і пісенної. Адже саме праця формує і зrealізовує всі сутнісні сили особистості.

Там, де людина руйнує природу, вона не співає. Там вона біснується... Злочин і перед людиною, і перед природою обрізає пісні крила. Понівечені хімікатами лани, забруднені радіацією ліси і ріки, спотворені земельні ландшафти, захаращені залишками буйних трапез парки відпочинку чи лісові галявини людину до співу не спонукають. Лише викликають біль і сором. Бо ж пісня створюється і розгортається тільки в гармонії людини і природи.

Згадаймо “Лісову пісню” Лесі Українки. Чи міг би Лукаш звачити Мавку голосом чарівної сопілки, якби природне середовище, в якому вони знайшли одне одного, було знівечено, спалюваним? Хіба могла б Мавка вимовити до нього свої душевні (“я цілуватиму вустонька гожі, щоб загорілись, щоб зашарілись...”, “я хочу для тебе так завітчатися пишно, як лісова царівна!”...) слова влчності і кохання? Ніколи. Живильними променями почуття, що виливається у пісню, стає таке природне середовище, де бувають барви, де в зоряний вінок сплелися квіти, де будить соловейко і світять світлячки... “Тут світлячки в траві я назбираю, вони світлитимуться в тебе в косах...” — не тямлячись від щастя, каже Лукаш, обіймаючи Мавку. “А я з калини цвіту наламаю. Вона не спить, бо соловейко будить”, — шепоче до нього Мавка...

Природа, праця і людина, яка відчула значущість власної творчості — джерело пісні, невичерпної, як сам білий світ. І доки ми не налагодимо їхню взаємодію, доки не утвердимо між собою людські стосунки, не організуємо життя — природне, соціальне і політичне — на гуманістичних і демократичних засадах, ми не почуємо пісні. В кращому розумінні цього слова.

Українці — співучий народ. Можливо, саме пісня дозволила нам пережити важкі лихоліття, не впасти духом, подолати історичні вирви і перешкоди, крокувати до державотворення, вийти на дорогу цивілізаційного розвою, на дорогу, яка веде до Храму.

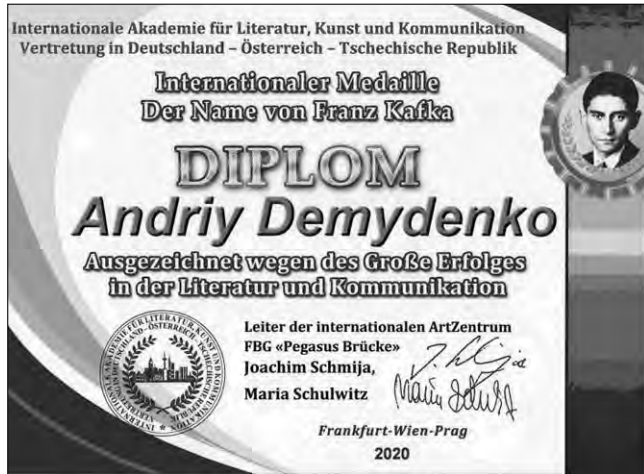
Нас не зупинить агресія північного сусіда. Бо ми працюємо і співаємо навіть тоді, коли неймовірно важко. Якось великий Маєстро Анатолій Авдієвський сказав: “Українська пісня не дає бути самотнім — ні людині, ні народу. Заспіває школа — заспіває Україна”.

Дай Боже, щоб так сталося.
Там де пісня — лине мова.
Лине мова — є народ!

Андрій Демиденко лауреат премії імені Франца Кафки

Відомому українському поету, автору багатьох популярних пісень, народному артисту України Андрію Демиденку (Київ) присуджено високу Міжнародну літературну премію імені Франца Кафки (Німеччина—Австрія—Чехія). Андрія Демиденка відзначено за видатну творчу діяльність.

Водночас з Демиденком цього року почесну нагороду отримали письменник, публіцист, літературознавець, критик Петер Тамаш Ві-

цаї (Угорщина), письменниця, сценарист, кінокритик Олена Жукова (Канада) та поет Йосиф Жеребкер (Ізраїль).

Франц Кафка (1883—1924) — один із найбільших німецькомовних письменників світу. Він народився у Празі, а завершив свій земний шлях у Відні. Автор романів “Америка”, “Процес”, “Замок”, збірників малої прози “Споглядання”, “Сіль-

ський доктор”, “Покарання” та “Голодар”.

Фундаторами міжнародної відзнаки є Міжнародна Академія діячів літератури, мистецтв і комунікацій (Німеччина) та поважні представництва Академії в Австрії й Чехії.

Цьогорічні дипломи лауреатам підписали голова Міжнародного Арт-центру FBG “Pegasus Brucke” Joachim Schmija (Франкфурт — Відень — Прага) і його авторитетний колега Maria Schulwitz.

Щиро вітаємо лауреатів Міжнародної премії ім. Франца Кафки 2020 року.

Прес-центр Міжнародної ЛМАУ

Любов ГОНТАРУК,
член НСПУ

У Білій вітальні Київського будинку вчених відбулася презентація нової книжки письменника Вадима Пепи “Віч-на-віч з вічністю”. Видання не відкриває Америку. Автор посилається на заявлене Т. Шевченком за лічені місяці до останнього подиху в зачині поезії “Саул”. Наш Пророк заповів майбутнім поколінням, що український рід суший на білому світі з такого ж давнього давня, як і вищі створіння “В непробудимому Китаї, В Єгипті темному... І понад Індом і Євфратом”.

А конкретно — з Мезинської археологічної культури на березі річки Десни. То одне з найдавніших у Європі довготривале поселення мисливців на мамонта, коня, носорога, північного оленя та іншу крупну звірину. У “Віч-на-віч з вічністю” стверджується, що саме прашури українського роду жили за часів прильдовиків'я з різко вираженим континентальним кліматом. Вік найдавнішого доісторичного — з понад XXIII тисячоліття і до XIV ст. до н. е. Правічне поширювалося на береги усіх більших і менших річок на обширі, який нині в кордонах самобутньої Української Держави. Кроманьйонці залишили сліди свого буття не лише на вищому березі Десни, а й по обидва боки Сейму, Дніпра, Дністра, Південного й Західного Бугу, Дунаю, оспіваного в українській народно-поетичній творчості з таким високим натхненням, як ніким, ніде й ніколи.

І хоч як це дивно, а згадка про найдавніше доісторичне, запевняє В. Пепи, присутня в народній пам'яті. На етнічних українських землях упадають в око назви поселень з коренем від іменника “тур”: Туранівка, Тур'є, Тури, Турильче, Туринка, Туриця, Турича, Туричани, Турички, Турівка, Турійськ, Турія, Тур'ї Ремети, Турка, Турове, Тур'я Бистра, Тур'я Поляна, Турятка. Понад те ще й оспівано: *Стоїть ми стоїть світлонька нова, Ав тій світлоньці, гей, газдиненька... Дивить ся, дивить в чистеє поле, В чистеє поле, під темний лісок. Ой висмотріла дивнее звіря, Дивнее звіря тура-олень, На голівці ж му дев'ять ріжечків: Ой крикнула ж вона на слуги свої: — Служеньки мої найвірніші!... Ой виходіте в чистеє поле, В чистеє поле під темний лісок... Чей спіймаєте дивнее звіря, Дивнее звіря тура-олень...*

Записано в 1830-х роках у селі Глибокому, Галичина. Там, як і в труднодоступних краях Полісся, збереглося найбільше одвічного. Першому-ліпшому Хомі невір-

До світла істини

ючому автор пояснює наче ж переконливими доказами:

“1981 р. в індійському селі Пахаргарх, приналежному до штату Мадх'я-Прадеш, було відкрито печери, кам'яні стіни яких прикрашені кольоровими малюнками, барельєфами й скульптурами, що добре збереглися, хоч вік їхній, як встановлено, — понад двадцять тисяч років. Ті зображення — ровесники насічок на кістках мамонтів та різьблених орнаментів з Мезинської археологічної культури”.

За комуністичної влади самовідданий дослідник Мезинської археологічної культури І. Шовкопляс доводив, що орнаменти з Мезина протягом наступних тисячоліть озиваються в усілякому рукотворному — ткannya, вишивках, мереживах, кераміці, гончарних виробах. За що й поплатився, був репресований.

Відкриття в штаті Мадх'я-Прадеш набуло неабиякого розголосу в науковому світі. Історики й археологи мовби з перших рук одержали матеріал, який засвідчив досить високий рівень розвитку людини за кілька тисяч років до цивілізації Хараппи — Мохенджо-Даро, яка доти вважалася найдавнішою в межах Індії. Унікальна знахідка доповнила знання про еволюцію людини.

А чи не здатні на те саме й колядки та щедрівки й ще багато що з української народної творчості?

Ось хоча б те, що відкриття в доті недоступних печерах Пахаргарху поставило перед наукою з-поміж інших і таке запитання: серед тисячі з лишком наскельних малюнків неодноразово зустрічаються зображення тварини з видимими ознаками оленя та бика. Незнане раніше поєднання одного з другим. Такої прояви, такого мутанта не знайти в жодному зоологічному каталозі. Нам же неабиякий інтерес до незвичайного через те, що привіллям дотепер збережених колядок і щедрівок, мовби поза історією вселюдської цивілізації, тури-олень розгулюють собі, як живі, справдешні, увічнінені поетичним словом.

Ймовірно, тур-олень і просто тур набували сакрального значення, оспівувалися в календарно-обрядових відправах від первини, а вже пізніше лаврами звеличення, обожнення, було, так би мовити, увінчано бика, як царя степової живності.

Ув'язнений в Англії Джавахарлал Неру спромігся написати значущу працю — “Открытие

Индии”. Під таким заголовком її було видано в Москві. Щоправда, тиражем всього-на-всього шість тисяч. По суті, для службового користування. Великодержавні не вважали за потрібне розголошувати заявлене великим сином індійського народу, що в далекому минулому був період, коли арії з Подніпров'я добувалися до Індії і там оселялися. Можливо, саме через те жителі на півночі країни світліші, ніж на півдні, де більше смаглявих.

Ще одне, здається ж, важливе. У квітні 1984 р. перший індійський і 138-й у світі космонавт Ракеш Шарма, родом із Пенджабу, здійснював дослідження на орбіті. Мав сеанс зв'язку з прем'єр-міністром Індірою Ганді. На запитання, яка Індія з космосу, відповів рядком із патріотичного вірша мовою хінді: “Краща від усіх у світі!”. І додав: “Така ж прекрасна і Україна, звідки прийшли наші предки”. В Індії це не тільки не замовчується, а, як бачимо, на слуху в освічених.

Мезинську археологічну культуру сповна успадковує Трипільська, як стверджує В. Пепи, цивілізація. Колядки й щедрівки та пісні календарно-обрядових дійств доносять до сучасності немирущі відлуння звідтоді, коли мисливці й риболови та збирачі дармових земних плодів під тиском обставин, спричинених невпинним примноженням люду, заходилися скородити землю та сіяти жито, пшеницю й усяку пашницю. Угледівши землеробів, греки назвали їх “скави” — копачі, землероби. Вірогідно, після хрещення киян князем Володимиром хтось із великомудрих уставив у поняття перед “а” букву “л”. Вийшло “склави”. А по-грецькому це “раби”. Так само, скажімо, й у німецькій мові. Звичайно ж, похідне з грецької.

У середині X ст. візантійський імператор Костянтин Багрянородний у повчанні синові, наступникові престолу, з претензійною назвою “Про управління імперією”. Як це учинялося, повідує “Повість минулих літ”. Коли вже занадто допекло насильство, “порадилися древляни з князем своїм Малом і сказали: “Якщо внадиться вовк до овець, то виносити по одній все стадо, якщо не уб'ють його”... І послали вони до нього мужів своїх, кажучи: “Чого ти йдеш знову? Ти забрав еси всю данину”. І не послушав їх Ігор, і древляни, вийшовши насупроти з города Іскоростеня, вбили Ігоря...” А як його овдовіла дружина Ольга спалила Іскоростень, старшокласники дізнаються в школі.

Трактат візантійського імператора професійно видрукувано в Москві. Сторінка ліворуч — оригінал, праворуч — переклад. З руки Багрянородного — Slavene, себто “раби”. А з розуму академіка Б. Рибаківа — “слов'яни”.

Не так давно поважний доктор філологічних наук із Національного київського університету конфіденційно сповістив мені, що “слов'яни” — від “раби”. Студентам він цього не скаже. Та й друкованим словом не дражнить публіку. Але ж 2015 р. у Нью-Йорку опубліковано дослідження професора Українського університету в Гарварді С. Плохія “Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності”. Переклад українською мовою десяти тисячним накладом удостоєний 2018 р. Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Під час двогодинної презентації автор “Віч-на-віч з вічністю” окреслив головне в його пошуках правди. Добрим, зворушливим словом охарактеризував воїстину подвижницьку працю письменника Героя України Анатолія Паламаренка. Належно оцінили не лише цей твір Вадима Пепи, а й видані, починаючи з 2015 р., ще п'ять книжок, відомий вчений, провідний співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України, професор історії мистецтва Київської православної богословської академії, професор історії культури Українського вільного університету в Мюнхені Дмитро Степовик, головний редактор журналу “Українське образотворче мистецтво”, іраніст і тюрколог Олександр Шокало, головний редактор журналу “Оксамит” Тамара Маркелова, головний редактор газети “Ветеран України” Володимир Камеєцький. Розворушили душі й серця присутніх героїчні й ліричні пісні у виконанні хору “Просвіта” під керуванням Олега Андрощука.

Шукаю місце, де є українське
в українцях

Олександра КАПАНІНА,
м. Маріуполь Донецької області

Маріуполь. Одні вважають, що місто названо на честь Марії Федорівни, дружини Павла І. Інші з цим не погоджуються й доводять, що назва походить з грецької і складається з двох частин: “мар” — море, “поль” — місто. Цей варіант мені подобається більше.

Але це не принципово. Важливо, що Маріуполь — це місто, де народилася я, мій молодший брат, батьки і батьки батьків.

Біжу з танців — серйозно займаюся спортивно-бальними. Щороку беру призові місця на міжнародному турнірі в Харкові. Танці — моє життя. Вдома по телевізору показують Київ. Я була там один раз, але Майдан пам’ятаю. Тепер на ньому багато людей. Чому?

Тепер на ньому вбивають людей. Чому?

Травень, ідемо з родиною на вихідних у центр міста. Всюди гарно розмальовані дивні фігури. Нам сказали, що навіть був конкурс серед художників, хто краще оздобить триниго скульптуру з бетону. Зупиняємося на світлофорі, повз нас уперше проїжджає бронетранспортер — гарні фігури виявилися протитанковими загорожами.

Червень. Мені виповнилося 12. Відпочиваємо й святкуємо на морі. Мама натякає, що у місті занадто неспокійно і, мабуть, нам доведеться кудись переїхати.

Субота. Клеїмо з батьками шпалери на другому поверсі будинку бабусі й дідуся. За планом — це нова кімната брата. У неділю приїжджаємо сказати, що ідемо у Київ, надовго. У понеділок сідаємо в потяг, у вівторок сидимо на валізах у столиці. Поки що схоже на пригоду.

Закінчила в Києві сьомий клас. Танцями більше не займаюся, у столиці на це потрібні зовсім інші фінанси. Мені тут подобається, але дуже сумую за рідними.

Я в київському метро, дзвонить бабуся. Їхній дачний кооператив постраждав від обстрілу, який було націлено на українські війська, що дорогою вище змінювали свою позицію. Тепер у наших воротах згадку діра від уламка снаряда.

24 січня 2015 року. Обстріл мікрорайону “Східний”, півгодини машиною від місця, де ми раніше жили. Вперше бойові дії відбуваються в самому Маріуполі. Батькові дзвонить кум, плаче у трубку, каже, дружину його друга пошматувало склом вікон у власній квартирі, маленька донька вижила. У місті паніка, постріли чутно всім районам.

Осінь 2019 року. Мені 17.

Сидимо з хлопцем у великій компанії друзів, набагато старших за мене, на Подолі. Одна з нових знайомих годину розповідає, як вона була сьогодні вражена після розмови з військовим зі сходу. Виявляється, дивується, що є ще люди зі справжнім почуттям любові до України, патріотизмом, розумінням, що це — земля їхніх предків.

Всі інші з компанії теж дивуються....

А я кажу їм прямо, що відчуваю кожною клітиною мозку й серця все те, що тільки-но було перераховано, — патріотизм, Україна, вірність Батьківщині.

На мене всі дивляться з лукавою посмішкою, відповідають, що не розуміють таких людей.

Тихо плачу. Просто сидячи за столом. Відчуваю жаль за свою країну.

Я не хочу більше бути в такій компанії.

А де мені взагалі бути?

Чи є місце, де ще є українці в українцях?

«Моя хата скраю? Неправда!» Новітня російсько-українська війна очима першокурсників спеціальності «Журналістика» КНУКіМу

Оця добірка коротких матеріалів, яку з хвилюванням подаю на суд читачів “Слова Просвіти”, — несподівано сильна за своїм змістом і відвертістю. Таку не вмістять редакції тих центральних друкованих чи мережових видань, хазяями яких є олігархи або неприховані вороги українського в Україні. Там подібна тематика давно вже отримала дивний новотвір епохи — “неформат”.

Цього семестру на першій лекції з “Основ журналістики” мої вихованці виконували незвичну для них творчу вправу — “Ключове слово, яке вплинуло на вибір моєї професії”. Показово, що з-поміж не одного десятка слів, які вони обрали для творчого осмислення, були цілковито протилежні поняття: чесність і брехня, справедливість і обман, вірність і продажність, професіоналізм і невігластво, патріотизм і пристосуванство. І в контексті цих слів вони писали історії, які самі пережили і які були знакові у виборі майбутнього самостійного шляху.

Із більш ніж сотні щирих, хвилюючих і таки вправно написаних своєрідних есеїв я відібрав ті, які торкаються болючої загальноукраїнської рани — війни на сході України. Хтось із цих юних побачив її власними очима, когось вона торкнулася долями родичів, друзів, інші прагнули шукати відповіді на запитання з публікацій преси і телепередач.

Це — голос покоління, народженого вже на початку другого десятиліття існування відновленої Української держави. Чим вони стурбовані й розчаровані? Як оцінюють те, що відбувається вдома і в країні? Як війна вплинула на їхні вразливі душі і ще несформований світогляд?

У цих текстах — інший Донбас й інші його мешканці по обидва боки тимчасового розмежування. Тут — протилежність тому, про що офіційно повідомляють.

Читаєш тексти цих юних і мимоволі запитуєш себе: чому про таке і в такому ключі у нас мало пишуть професійні журналісти, чому фальшивлять політики, чому уникають правди про Донбас і навколо нього державники?

Читаймо, думаймо разом.

Микола ТИМОШИК,
викладач журналістики

Донецьк, якого для мене вже немає

Дар’я БЕРЕЗАН,
м. Волноваха Донецької області
(народилася та зростала у Донецьку)

Я народилася у Донецьку. Це місто завжди було для мене рідним, теплим, захищеним. Із ним мене пов’язує безліч радісних дитячих спогадів: мій перший похід у кіно, перший велосипед, перший боязкий підйом на верхню точку оглядового колеса, коли тобі здається, що ти на самісінкій вершині цього світу.

Вихована в атмосфері патріотизму та цілковитій впевненості у завтрашньому дні, я ніколи не змогла б уявити, що саме у моєму регіоні у 2014 році можуть початися бойові дії. Що саме у Донецьку буде литися стільки крові невинних. Крові, навіпіл змішаної з політичним брудом.

Неможливо передати це гіперболізоване дитяче почуття страху, несправедливості, образи та огиди, коли ти розумієш, що все це відбувається у реальності, буквально з тобою. І що ці події наскрізь просочені брехнею. Що так звана “статистика” — ніщо інше, як тотальна фальсифікація даних. Що ти — дванадцятирічна дівчинка — на власні очі бачила те, про що ЗМІ не розкажуть ніколи. Бо це не вигідно, це не поєднується з тією ілюзією, яку треба нав’язати натовпу. Ілюзію, в яку всі мають повірити. І люди вірили. А більшість журналістів, які висвітлювали події на Донбасі, продавали своє слово, були однією з ключових складових цієї страшної політичної гри. На жаль.

У той момент мені так хотілося донести всім хоч крихту правди, сказати, що ми, українці, самі того не розуміючи, поринаємо в інформаційну оману дедалі більше. Це почуття, коли тобі так по-дитячому нестримно хочеться кричати про це...

Але ти не можеш. Ти — дитина. Ти не маєш впливу. Ти не маєш слова. Ти — німа в очах суспільства.

Тоді я почала писати. Писати про те, що важливо. Писати про те, що стосується кожного. Я зрозуміла, що в подальшому житті я не хочу мовчати. Не хочу бачити, як українців із головою занурюють в інформаційний морок, у якому вони не змо-

жуть відрізнити правду від брехні.

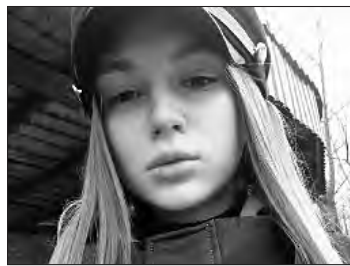
Колись мені сказали, що журналістика — це асиміляція, пристосування. Уміння писати те, що вигідно комусь. Тому, хто заплатить більше.

Для мене журналістика — це вільне, незалежне СЛОВО, рупор правди. Джерело подачі інформації, яке повинно залишатися чистим і прозорим. Завжди. Попри все.

Я не була вдома вже шість років. І у мене Донецьку я не побував уже ніколи. Для мене це місто стало чужим та неіснуючим. Зникло. Сонячні вулиці, якими гуляла з мамою в дитинстві, забризкані кров’ю. Кіно-театр зачинено. Оглядове колесо не працює. Від мого міста в мене залишаться лише спогади. Спогади маленької дівчинки.

Але зараз, коли мені 18, я вже не просто дівчинка, у якої вкрали дім, вкрали дитинство. Я — майбутній журналіст. Обравши цю професію, більше не маю права мовчати. Обравши цю професію, я буду говорити.

Того дня мій друг “зустрівся” з міною

Олександра БЕРВІНОВА,
м. Лисичанськ Луганської області

Згадую найсонячніший день того літа. Приємний вітерець трохи торкається обличчя, навколо гармонія. Здавалося б, ніщо не може це зруйнувати...

Мама, яка щойно закінчила на відмінно шостий клас, не може вийти на вулицю цієї днини... Мама просто її не відпускає... Істерика, сльози — нічого не могло змінити маминого рішення. А дитина? Що вона могла зрозуміти? У величезних оченятах усе здавалось несправедливим: мама просто не хоче відпускати її до друга, найкращого друга, який захищав малу постійно...

Сльози... Вже у маминих очах.

В іншій кімнаті бабуся розгублено збирає речі, не зрозуміло... “Ми ненадовго поїдемо звідси, дитинко”, — каже вона.

Куди поїдемо? Навіщо? А мама? Чому вона досі плаче?

У маленькій голові дівчинки зароджується страх, стає неможливим дихати. Коли вийшли з дому, на вулиці стемніло.

Глянула в бік звичного нам скляного заводу — там виготовляли скло. На його даху

блискотіло багато якихось вогнів — їх раніше на помічала. Неймовірна зацікавленість замінила страх у голові дівчинки, вона дивилася, не відриваючись, на ті вогники, доки не помітила тіні. Величезні тіні чоловіків, які тримали... автомати.

Знову страх, але не такий як від картини бабусі з валізами, а такий, що зробив малу нерухомою, тільки коліна тремтіли... Мама швидко забрала дівчинку від вікна, загорнула в обійми та чекала з молитвами ранку.

У той день сепаратисти захопили скляний завод міста Лисичанськ.

Наступна днина видалася ще страшнішою... Малу відправляють до Вінниці з бабусею. А мама? Як же мама? Мама залишилась піклуватися про дідуся... Біль ламав дитину в потязі, що кожен годину віддалявся від домітки, рідної домітки. Мала готова була відмовитися від усього, від усіх друзів, від усіх сонячних днів на цьому світі, аби хоч раз поглянути на маму...

Біль переріс у злість, жорстокість, навіть ненависть.

Але кого ненавидіти? Хто ті люди? Аби зрозуміти, дівчина почала дивитися новини, читати газети з гучними назвами на кшталт “Сепаратистський Донбас”, “Вони відриваються від нас”. А ті, хто писав заголовки, не замислювалися над тим, що у людей не було можливості бігти, вони просто сидять по розбитих від снарядів хатках, але на СВОЇЙ землі.

Мама дівчинки — українка, люди, які жили поряд, — українці, вони люблять свою Батьківщину, їм нічого іншого не треба було, як жити на своїй землі, поряд зі своїми рідними. Вони дихали Україною, а тепер це від них відбирають.

Газети писали, що населення Донбасу не хоче жити в Україні. Але ж її зрадили не всі з того населення, зрадили небагато з тих, хто незабаром став убивати братів. Чому не написали правду? Чому заголовки не був “Захоплений зрадниками УКРАЇНСЬКИЙ ДОНБАС”?

Де та правда? Вона ж тут, біля серця. Її треба відчувати.

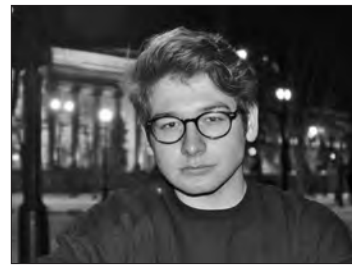
Там, де вчилася мала, вчителі казали: “У вас дві матінки: одна та, що народила, друга — Україна, що годує, і любити їх треба однаково”. Тільки от любити не той, хто кричить на всі заставки про любов, а той, хто віддає всього себе своїм рідним, своїй Батьківщині і залишається з ними поряд назавжди.

Що робити з тією правдою? Як донести її до людей? Як зруйнувати ворожнечу між українцями й українцями? Запитання, на які й досі шукаю відповіді...

То був 2014 рік. Лисичанськ зараз — українське місто. Живе і дихає з Україною. Всі мої рідні живі та здорові. І люди, які там живуть, — справжні українці. Маю право так сказати. Я там народилася і виросла.

Чому мама не пустила тоді малу до друга? Бо він у той день “зустрівся” з міною...

Один мій дід був куркулем,
а інший — головою колгоспу

Павло ГРАДСЬКИЙ,
м. Павлоград Дніпропетровської області

Історія. Для кожної людини це слово має різне значення. Для когось це предмет, який вони дуже не любили у школі, для інших — справа всього життя. Хтось її фальшивав, а хтось шукав зерна прихованої правди, і зберігав їх за будь-яку ціну.

Особисто для мене це слово має багато значень: улюблена наука, минуле моєї родини, моя Батьківщина, події сучасності — усі

події, свідками яких ми стаємо, і є історією. Вона має певні чинники і наслідки, вплив на майбутнє. Я ладний віддати половину свого життя для неї, оскільки “народ, який не знає свого минулого, не має майбутнього”.

Саме з усвідомлення такої прописної істини наш сусідній “братський народ” упродовж усієї історії його існування винищував будь-які паростки українськості, руйнував стрижень нашої нації, аби ми, не знаючи минулого, не мали майбутнього.

Я народився у місті, що розташоване на сході України, в центрі Західного Донбасу. Павлоград — п’яте за населенням місто в Дніпропетровській області.

Але моя історія почалася задовго до мого народження. Ця історія вплинула на мій світогляд, на сприйняття всього, що мене оточує, навіть на краєчку України, який шість років тому проковтнула війна.

Я маю двох прадідів, які були по обидва боки частих українських барикад. Один дід — із Волині, був головою колгоспу. Молодим його завербували до НКВС. За це воїни ОУН—УПА прострелили йому око. Згодом діда та його родину евакуювали на Дніпропетровщину.

Другий, що з самого дитинства проживав у Донецькій області, був дуже заможним селянином. Мав коней, корів, свиней, великий будинок, землю. Не важко здогадатися, що саме він після приходу більшовиків до влади потрапив під репресійні жорна. Сучасні історики називали те “розкуркуленням”. Прадіда, його дружину та дев’ятеро дітей на кілька років заслали до Сибіру. Згодом вони повернулися в рідні краї.

Така історія мого роду змушує мене об’єктивно давати оцінку минулому, навіть якщо це стосується моїх рідних. Ми не знаємо, за яких обставин вони робили те чи те, але злочин від цього не став меншим.

Війна на сході не торкнулася мого міста, але ми відчули помітні зміни. З’явилося дуже багато біженців, багато людей визначили для себе, кого вони підтримують, та величезна кількість дружніх, приятельських стосунків обернулася на гнів, непорозуміння, ненависть. Ці події вдарили по країні, але ми витримали та уже шостий рік тримаємо удар “північного брата” і на фронті на Донбасі, і на інформаційному фронті.

Як підсумок, можу сказати, що я обрав цей фах для того, щоб не допустити перекручування фактів, викривлення історії, бути чесним та відданим своїй справі. Берегти правду від злих помислів та поглядів ворогів істини.

Референдум, якого насправді не було

Інна ГАРКАВА,
с. Курячівка Старобільського району
Луганської області

Коли тобі 14, ти бачиш усе кризь рожеві окуляри, гіперболізуєш події, сварився з батьками, обурюєшся засиллям домашніх завдань від учителів різних предметів. Це все ти дуже гостро переживав і думаєш, що жакливіше від твоїх проблем нічого не може бути.

...Я виросла у маленькому містечку, що на Луганщині, а майже вся моя рідня жила у самому Луганську. Я любила це місто, приїжджаючи туди на вихідні, відчувала себе вільною, крутою та дорослою, мріяла там жити й навчатися.

І ось одного дня дізнаюся від мами жахливу новину: наш Луганськ обстріляли, кулі й осколки прилетіли на балкон дядька, на щастя, всі цілі.

У той момент я зрозуміла: як раніше ніколи вже не буде. А потім містом пішли різні чутки, різні настрої людей. Але всі знайомі і тут, і в Луганську не хотіли від’єднуватися від України.

Як зараз пам’ятаю той вечір. Ми сім’єю увімкнули новини, ведуча згадала про наше містечко, про його референдум і назва-

ла величезний відсоток жителів, які проголосували за від’єднання від України. Це був загальноукраїнський канал. І це була цілковита брехня.

А правда була в тому, що мешканці нашого містечка навіть не дозволили провести цей референдум, не те щоб хтось приходив і голосував.

Звісно, мене це обурило. Було надзвичайно боляче чути таку відверту брехню. Через два місяці до нас у місто приїхали воїни АТО. І вони були впевнені, що ми проти них та проти України, по телевізору ж показали. Хоча потім ті наші захисники вже зрозуміли, що ніхто не хотів цієї війни, ніхто не хотів від’єднуватися. Люди зрозуміли, що нас просто щодня обманюють або просто ж недоговорюють.

І тоді я зрозуміла, як одна брехлива новина може посварити людей, сім’ї, цілий народ та налаштувати один проти одного. І саме тоді я вирішила, що теж піду у медіа, але намагатимуся доносити до людей правду, ту, якої нам не вистачає з екранів. І нехай вона буває болючою, може не подобатися владі. Але це буде правда, те, заради чого взагалі повинна існувати журналістика, заради чого нам варто боротися.

Приховування правди, фейкові новини руйнують те, до чого українці йшли віками. Така журналістика нищить спокій, справедливість і мир.

Навчимося слухати, а не лише говорити

Христина БОЙКО,
м. Одеса

У дитинстві я вважала, що найгірший та найстрашніший час минув. Час крові, насильства, страждань, воєн, репресій. Але на 12-му році мого життя я зрозуміла: це далеко не так, побачивши болючі кадри з київського Майдану у 2014 році.

Наступним кадром хаосу стали події drugого травня у Будинку профспілок у моїй чарівній Одесі, що була забруднена кров’ю невинних людей. Відтоді я зняла свої рожеві окуляри і перестала бути дитиною.

Все різко змінилося — мені стало страшно. Страшно від того, що не почувався безпечно навіть у власній квартирі.

Я прекрасно пам’ятаю, як хвиля війни насувалася півднем: коли вже майже було взято Маріуполь, а під боком окуповано Крим. Коли ти ночами не спиш та боїшся, що тата заберуть на війну. Стало страшно виходити на вулицю вечорами, щоб милуватися вогнями рідного міста, стало страшно дивитися в очі незнайомцям, стало страшно думати, що буде далі.

Минуло шість років... Але я досі оминаю Куликове поле, яке нині стало безлюдним та похмурим, і я досі озируюсь, повертаючись вечорами додому, і я досі не дивлюсь нікому в очі, ховаючи їх, і досі не знаю, що буде далі...

Але, на жаль, замість того, щоб об’єднуватися та переживати складні часи разом, нас поділили: на прибічників сходу та прихильників заходу, на українськомовних і русько-говорючих, на сепаратистів та націоналістів.

І тепер у нас війна не лише на сході, а в кожному місті, селі, будинку, квартирі, сім’ї... Ми всі — солдати на буденному фронті, які захищають кожен свою мову, погляди, правду. А це все через те, що кожен не бачить далі себе, ніхто не хоче хоч трохи спробувати зрозуміти іншого. Нам не вистачає розуміння...

Мені дивно, коли воюють з пам’ятниками і вважають це перемогою, розбиваючи черговий. Не стане від цього життя краще!

Навпаки, збудуйте пандуси для інвалідів, спорудіть дитячі майданчики або просто поступіться місцем у транспорті пенсіонеру. Так ми справді хоч щось змінимо! Мені не зрозуміло, чому людину можуть

принизити за те, що вона спілкується російською мовою, хоч це зовсім не свідчить, що вона прихильник Росії.

Просто потрібно усвідомити: ми різні, з різною географією та історією, вихованням та життєвими шляхами. Але нас об’єднує те, що всі ми є громадянами України. Ось наша спільність! Але нам не вистачає розуміння...

Тому мій підхід в українську журналістику містить саме слово РОЗУМІННЯ.

Нам потрібно саме воно, а не сліпе нав’язування та пропаганда, яку, на жаль, ми зараз маємо. Я хочу, щоб ми навчилися розуміти один одного та слухати, а не ображати і принижувати. Це секрет нашої єдності!

Без неї немає нас — українців. А без українців — нема України!

Тож навчимося мислити, а не сліпо довіряти інстинктам, слухати, а не лише говорити, і ми здобудемо перемогу у війні Особистостей!

2014-й змінив мій світогляд

Ірина ВОРОНІНА,

м. Кам’янське Дніпропетровської обл.

Головною причиною такої зміни стала байдужість людей до чужої біди за умов війни.

То був рік надії і болю. Саме в тому році я вперше відчула себе патріоткою. І не просто тому, що почала ходити в школу у вишиванці та зі стрічкою прапора нашої держави на рюкзаку, а тому, що познайомилася з Луганщиною та Донецчиною наяву.

Щороку в перших числах червня ми всією сім’єю виїжджаємо на дачу та проводимо там усе літо аж до осені. Але під час початку бойових дій на сході України мої батьки разом зі мною не могли просто заплющити очі на те, що хтось у нашій державі залишився без даху над головою. Тому нашу спорожнілу квартиру ми вирішили віддати тим, кому вона була вкрай потрібною, — біженцям із Луганщини.

Над цим рішенням мої батьки довго не думали, і це цілком зрозуміло. Адже як можна не зважати на ту рану, що кровоточить на теренах твоєї батьківщини.

Літо 2014-го повністю змінило моє життя. Саме усвідомлення того, що тепер у мене в кімнаті жили дві дівчинки, які просто в один момент втратили затишок рідного дому, дедалі більше краяло моє серце.

Виходячи на вулицю, мені було незрозуміло: чому мої однолітки дивуються, коли я розкажу про наше з батьками рішення? Чому так вчинили тільки ми? І, нарешті, чому багато з нас живе за принципом “моя хата скраю, нічого не знаю”!

Це питання мене настільки обурило, що я поставила для себе ціль: навчитися доносити до людей всього світу те, що моя країна суверенна, ні від кого не залежна, має свою етнічну історію і великий потенціал до розвитку. Я загорілася цією метою ще в 2014 році, і цей вогонь не гасне до сьогодні, саме тому я вирішила обрати спеціальність “Журналістика”.

Пам’ятаю його очі

Юлія БАТУРИНА,

м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

У 2015 році мені було 13. І тоді особливо врізалися в пам’ять досі незнані слова: мобілізація, АТО.

Тоді я ще не зрозумілася на політичних процесах та геть не задумувалася над зна-

ченням подій на сході України. Не прониклася на початку й подіями, що відбувалися на Майдані, де творилася Революція Гідності, що вже казати про те, щоб слідкувати за новинами про Революцію Гідності.

Це зараз я з боєм читаю усі ті заголовки про першого загиблого Сергія Нігояна та героїв Небесної Сотні. А тоді... Ну що потрібно було дитині? Жила спокійно у Кривому Розі, гралася собі з друзями.

Та одного дня, вже у 2016-му, стався переворот моєї душі.

Точно пам’ятаю: то був четвер, мій улюблений день тижня. У розкладі було цілих дві алгебри, які я не любила і не розумію, але навіть цей факт не зміг зіпсувати мій настрій. Сонячний день, скоро осінні канікули, надворі тепло і де-не-де пролітає павутиння. Додому ще кілька поворотів і п’ять хвилин пішки, але побачене змусило мене зупинитися.

Біля під’їзду сусіднього будинку — назовп. Усі були вдягнені у чорне. Отож подумала: похоронна процесія.

Ховали 19-річного хлопця. Мій інтерес переважив страх, і я підійшла ближче. В труні лежав ще геть юний хлопець. Ще й життя не пізнав. Він міг би закінчити університет і стати, наприклад, лікарем, рятувати людські життя. Але доля розпорядилася інакше і так безжалісно залишила бідну маму плакати над тілом власної дитини. Хоча варто сказати, що людські життя йому все ж вдалося врятувати. На жаль, поклавши своє у холодну труну.

Він лежав у військовій формі, поруч жалісно грав воєнний оркестр, а люди все гомоніли: “Віддав своє життя в АТО”.

Його обличчя з портрета когось нагадувало. До болю знайоме, неначе дежавю. І тут мене осяйнуло: я знаю його. У моїй дитячій пам’яті закарбувався образ темноволосого юнака, який колись вчив малу дівчинку їздити на велосипеді. Ми жили за кілька будинків одне від одного і гралися лише кілька разів. Я навіть імені його не знала, але обличчя...

Це обличчя пам’ятатиму усе своє життя: очі, глибокі й повні впевненості, планів на майбутнє та мрій. Він міг би стати чудовим батьком і так само, як мене, навчити своїх дітей крутити педалі велосипеда. А став янголом і символом нового, дорослого світогляду однієї вже повнолітньої дівчини, яка після того дня не пропустила жодної новини.

Зараз, пишучи цей есей, я мрію лише про те, що колись стану професійним журналістом і зможу впливати на думку людей. Думка, що одна журналістка може припинити війну — справжня утопія, навіть натовп не здатен. Але ж боротися варто, чи не так?

Два герої з одного села

Анастасія КРУТЛОВА,
с. Докучаєве Устинівського району
Кіровоградської області

Усім відома ситуація, яка склалася на Донбасі, але мало хто знає про вчинки тих героїв, які захищають нас ціною власного життя. Моя розповідь буде саме про них, бо завдяки їхній сміливості я можу спокійно жити у своїй Батьківщині.

Мальовниче село у безкрайному степу, яке з усіх боків оповите безмежними полями. Саме тут розпочинається історія двох звичайних парубків, які своєю відданістю сколихнули наші серця. Смерть. Страх. Гнів. Розпач. У країні почалася війна. Гинуть люди, залишають рідні домівки та йдуть назустріч невідомому. А десь там є саме ті двоє хлопців, які цілують руки своїм матерям, вклоняються батькові та йдуть на фронт, аби захистити неньку-Україну. Ні, їх не змушують, не призивають до армії, вони йдуть добровольцями, щоб відстоювати права землі, яку вони так люблять.

Закінчення на стор. 10

Закінчення. Початок на стор. 8–9

Хлопці були знайомі, адже ходили в одну сільську школу. Мали різницю у віці, тому знали один одного тільки заочно. До АТО вони потрапили майже водночас, але у різні місяці 2015 року. Віталій, так звали першого хлопця, був у Дебальцевому саме тоді, коли там точилися найгарячіші бої. Ігор був направлений до селища Луганське, що на Донеччині. Так і почалася їхня військова служба, а точніше сказати — бій за незалежність.

Зима 2015 року забрала багато наших захисників, серед яких був і наш герой — Віталій, що загинув від ворожої кулі підлих зрадників. Він той, хто довів свою відданість Україні власним життям, той, чие ім'я назавжди закарбувалося у наших серцях, той, хто не злякався ворога і дивився прямо в очі смерті.

Ігор завжди вирізнявся дружелюбністю. Так сталося і на фронті, коли у товаришів були якісь труднощі, він завжди їм допомагав. Хто ж міг подумати, що саме ця риса характеру зіграє фатальну роль у його загибелі. 2 серпня 2015-го, повертаючись з бойових позицій у селище Луганське, потрапивши під мінометний вогонь противника, Ігор майже врятувався від смерті, але...

Там були поранені побратими. І він не зміг покинути їх...

Як жити бідолашним батькам, які мають поховати єдиного сина? А дружина? А діти полеглих героїв? На ці питання ми наваряд чи зможемо дати відповідь.

Заради чого гинуть воїни на Донбасі? Ви хоч раз замислювалися над цим питанням? Свобода. Незалежність. Територіальна цілісність. Майбутнє. Так, саме задля цього хлопці мало не щодня гинуть на полі бою, а ми маємо вічно пам'ятати та пишатися тими людьми, які не злякалися смерті і захищають наші кордони від підлих загарбників.

Ось така історія, яка сколихнула мій світогляд, трапилася у моєму селі.

Уже ніколи те село не буде таким тихим та безтурботним. Переконана: кожен там відчуває свою відповідальність перед цими хлопцями, які заплатили за наш спокій своїми молодими життями.

Люди мовчать, бо бояться

Тетяна СОБКО,

с. Дудчани Нововоронцовського району
Херсонської області

2015 року сталася переломна подія в житті однієї родини, усе поділилося на дві смуги — білу й чорну. 24-річний Дмитро Напрієнко, не задумуючись, пішов на російсько-українську війну добровольцем. Героїчно воював під Донецьком. Про його подвиги неодноразово писав часопис “Дзеркало плюс”. На передовій воював майже рік. Мріяв про перемогу, мав великі плани на майбутнє.

Хлопець міг не піти в армію через серйозну хворобу хребта (спотчатку у військкоматі його й не хотіли брати). Він легко знайшов би роботу за кордоном, адже вільно володів англійською. А ще знав італійську. Рідні благали не йти на війну, але хлопець категорично настояв на своєму. Він жив війською, воював із завзяттям та рятував побратимів.

1 грудня його не стало. Його смерть і досі є загадкою, яка покрита таємницею. В офіційних паперах та в багатьох публікаціях значилося казенне: “загинув за трагічних обставин під час виконання бойового завдання”. Але в рідних та друзів інша думка. В одному інтерв'ю батько хлопця розповів про те, що його могли вбити чи заплатили, щоб вбили. Юнак у розмові телефоном один раз обмовився, що є нагорода за його голову. Напарник, який був разом із ним, кудись відійшов, залишив позицію. Усі інші нічого конкретного не говорять, опускають очі й роблять вигляд, що не знають істини.

«Моя хата скраю? Неправда!» Новітня російсько-українська війна очима першокурсників спеціальності «Журналістика» КНУКіМу

Батько Дмитра добивається справедливо розслідування, але, на жаль, марно. Певди не добитися, а для влади — це неважливо, бо той юнак є відпрацьованим матеріалом. Жажіття війни — наше сьогодення, і кожен з нас повинен знати своїх героїв.

Скільки таких ситуацій у нашої країни — невідомо. Люди мовчать, бо бояться. Або ж розуміють, що не віднайти справедливості їм. Вони опускають руки та мусять жити зі своєю правдою.

Я хочу, щоб змінилася ця система. А також не було тих тем, які не можна піднімати в ЗМІ. А журналісти спокійно могли висвітлювати правдиву інформацію.

Найголовніше — це бути чесним перед суспільством та самим собою.

А розповіла я чесно історію про свого троюрідного брата — справжнього героя неоголошеної російсько-української війни.

Чесність і свобода — від тата

Владислав ТОКАРЄВ,
м. Старокостянтинів
Хмельницької області

Це історія про життя звичайного хлопчика, що жив як всі діти, ходив до школи та бігав з друзями у дворі. Незвичайним було хіба що те, що він був рудим.

Осінь, 2013 рік. Звичайний вечір. Тато прийшов з роботи, мама приготувала вечерю. 11-річний хлопчик разом з батьками дивиться телевизор. Показують, як десь там, аж у Києві, люди вийшли на мирний протест, а їх жорстоко побили. Страшно, адже сестра теж живе у Києві.

Січень, 2014-й. Перші вбивства на Майдані. Всю країну покрило страхом. Ніхто не знав, що буде далі.

Лютий, 2014. Хлопчик сидить у класі. Заходить однокласниця Маша — дуже бліда й налякана. Всі зрозуміли: сталося щось недобре. “Сергія Михайловича... вбили... на Майдані...” — ледь вимовила Маша.

У той день життя цього хлопчика, класу, школи та й усього міста повернулося з ніг на голову. Здавалось би, це все в Києві, це все так далеко, але ж ні — дійшло і до нас.

За кілька днів — дзвоник на скайп. На екрані комп'ютера — обличчя мого нового друга Єгора, який мешкає з батьками в Москві. Шоліта Єгор приїздив до бабусі в село на Хмельниччину. Каже:

— Там по новостям показували, що у вас стреляють. Не приеду етим летом. У вас русских убивают.

У той день хлопчик нічого не зрозумів. До чого там Росія? І наступного дня теж не зрозумів.

Зрозумів трохи згодом, коли до двору зайшла поштарка. Вона принесла якийсь “казьонний” лист, адресований татові. Тато прийшов з роботи, вони з мамою відкрили конверт і мама чомусь почала плакати.

Хлопчик знову нічого не розумів, аж потім мама заспокоїлась і сказала: “Тата забирають на війну”.

Далі все було ще більш незрозумілим. Тато пішов з роботи, знову одягнув військову форму, як тоді, в дитинстві. І став кудись їздити. Куди їздив тато, хлопчик не знав. Точно не знає і досі.

Пам'ятаю, що одного вечора дзвонила тьотя Света — татова сестра. У житті хлопчик бачив її шонайбільше тричі. Вона була монашкою в монастирі десь в Умані й до нас приїздила рідко. Того вечора вона сказала, що тато хахол і бандеровець. Пам'ятаю, тато був засмучений.

Знаю тепер, що “тьотя Света” переїхала в Ростов до родичів. А ще тато, який виріс у Росії, почав розмовляти українською. Розмовляв, як міг, але українською!

Тато завжди каже: “Треба бути чесним перед собою! Бо чесність — це свобода!”

Тому і я вирішив бути чесним. Щоб мати свободу!

Чим затьмарена річниця героїв Небесної Сотні

Інна ТКАЧУК,

м. Лубни Полтавської області

В епоху, коли сторінка в Інстаграм стає щоденником під назвою “Як я провів день?”, вважається чомусь модно вести таку сторінку. Тому і я започаткувала там скріню своїх думок та роздумів. Донедавна то був мій світ, в якому були тисячі літер — про все і ні про що. Але в один день все стало з ніг на голову. І це спонукало мене припинити писати солодкі слова та ванільні тексти.

18 лютого 2020 року. День, коли ми на вже шість років від уперше почутого нового словосполучення “Небесна Сотня”. День загальнонаціональної жалоби за загиблими на Майдані, що став символом Революції Гідності.

Шість років тому на цьому місці озброєні не лише кийками уніформівці з нелюдською жорстокістю вбивали мирних протестантів. Здебільшого молодь. Кривавий дощ покрив бруківку Майдану, а на ній — бездиханні тіла ні в чому не винних людей. Чийсь сини, батьки, кохані чоловіки... Море горя і смутку з роками поповнилося ще почуттям зневіри і розчарування, безвиході. Ніхто не покараний, злочинці відпущені в країну агресора, велич подвигу справжніх українських патріотів намагаються знівельовати, а пам'ять — засмітити.

Я, юна дівчинка, є свідком цих днів. І ці запитання — чому, за що — залишаються зі мною в голові, думках, серці.

Здавалось б, так мало би бути у кожного. Адже ці місяці були справжнім потрясінням для нас, юних українців, які чули про війну в Ірані, Іраку (й інших далеких країнах) з екранів телевизорів. Довго не могло прийти усвідомлення, що те, далеке від нас, прийшло до наших домівок.

Але... В цього річницю сумну річницю 18 лютого журналісти одного з національних телеканалів організували пряме включення з Майдану. На тих стежках, де помирали люди, від болі мучились наші брати, сьогодні ми побачили інші обличчя. Ні, вони не вшановували пам'ять загиблих, не клали квіти там, де й нині зримо відчуваєш пролиту мого кров. Вони пили алкоголь, танцювали, реготали і лаялися. І це показали на всю Україну. Крижаний дощ випав на мою душу.

Яка ганьба! Яка зневага! Соромно. Боляче.

У цей день я зрозуміла, що даремно чекати від усіх і кожного щирого співчуття і глибокого розуміння того, що відбулося. Головне — бути відвертим із собою.

Нічого не говорити — не означає бути байдужим. Голосно кричати — не означає повністю проігнорувати ситуацією. На думку спадає поняття про втрачене покоління. Через нерозважливості політиків, через постійні чвари на верхах влади. Через її некомпетентність. Через нездатність закінчити війну на сході України.

Набридла неправда й пустопорожні обіцянки. Хочемо реальних змін.

Моя історія любові до України

Еліна ЛАНЕЦЬКА,
м. Кропивницький

Коли я була маленькою, завжди цікавилася усім, що бачила або чула навколо, починаючи з квітів, дерев, веселки, закінчуючи історією, політикою.

З дитинства для мене головною розвагою було говорити. Обговорювати будь-які теми, цікаві й не дуже, висловлювати свою думку, слухати інших, сперечатися, дискутувати... Інші діти бавилися ляльками і пісочком, я вважала це дурною справою. “Дитячі ігри нічого не вчать, з дітьми нема сенсу дружити, вони ще недосвідчені, багато чого не знають, а от дорослі розмови — це моя тема”, — так вважала маленька Еля.

Коли ж я підросла, зрозуміла, що багато чого і дорослим не дано досягнути. Наприклад, чому хтось живе від зарплати до зарплати, а інший купається в грошах? Чому люди помирають на війні, котра триває просто тому, що комусь це вигідно? Чому, коли горить наша планета, гасити полум'я “економічно не вигідно”? Чому моя країна повинна принижуватись перед Європою і Америкою? Чому у моїй державі гроші — це все, а життя людини не коштує нічого? Чому моє місто перейменували і чому цю назву хотіло так мало мешканців?

Такі питання я ставлю собі, починаючи з того моменту, коли у нашу країну прийшла війна... Не те, щоб мене не цікавило це раніше, просто саме в цей момент, як бомба уповільненої дії, вибухнуло стільки горя, трауру, нещастя, беззаконня, відкрилися справжні обличчя нашої влади, найстрашніше — прийшло розуміння нашого тяжкого і безвихідного становища...

Біль на серці і важкість у душі з'явилися саме в той момент, коли на Донбасі загинув син моєї вчительки, коли моя сестра і дядько пішли в АТО, коли у новинах я частіше стала чути слова “війна” і “смерть”...

От тоді я задумалася: а за що нам таке життя? Немає справедливості у світі? Що ж, тоді ми повинні створювати її для себе, нашу власну справедливість!

І я вирішила її творити. Мені захотілося навчитися правильно доносити свою ідею, вміти встановлювати з людьми контакт, позбутися страху, що мене не зрозуміють, і просто йти до своєї мети, знайти одностудів, які так само небайдужі до майбутнього України, кому болить і хто не скаже, що його це не стосується, і так все добре. Ні, не добре! Я не бачу нічого доброго у нашій владі, яка тільки обіцяє, не відчуваю підтримки з її боку, не люблю і не поважаю її.

“Кожен сам за себе”, “моя хата скраю — нічого не знаю” — нам нав'язали ці приказки, нібито наш менталітет — це егоїстичність, байдужість, зневіра. Не знаю, хто це зробив: ті, хто були нашими братами, ті, хто нами керує, чи ті, хто намагається забрати у нас свободу і незалежність, виборені кров'ю? Але це не так важливо.

Головне те, що хоч би як там було, я хочу бути небайдужою. Я вірила, вірю і буду вірити, що ще не пізно, що все тільки попереду, і кожен відповідь за свої вчинки, хоч би хто це був — керівник держави чи мізерний чиновник.

Я — українка, я люблю Україну, я люблю наших людей, мені болить за Батьківщину, моє слово — Україна! Заради неї я хочу стати професіоналом, аби мати можливість все змінити.

Ось така моя історія любові до своєї країни!

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Важко було сказати: то оглядається раптовим снігом зима, чи обізвалася першими зухвалими струмками весна — це було щось межове. Мовби вони стали одна проти одної і вирішили помірятися силами.

Я відчинив вікно великої прокуреної кімнати, де на дверях було написано суворе: “Відділ літературно-мистецької критики”, і відчув, як мої легені, вхопивши свіжого повітря, напнулися, немов вітрила.

І тут пролунав телефонний дзвінок од нього.

“Ви що там робите, Михайле?” — цей глибокий і повільний голос не можна було не впізнати, якщо ви чули його тільки дватри рази. Здавалося, що для нього було насолодно навіть вимовляти самі слова.

Здається, геть усе Василь Сидорович робив із насолодою. Пив горілку, пив каву, пив сік, виголошував натхненні орації, читав книжку, писав. Жив із насолодою. Милувався вродливими, добродійствував для друзів і навіть просто казав звичайні речі, в яких невідь відкіля бралось щось ритуально-сакральне; і навіть з них крізна якась магія.

Знаючи його, розумієш, чому так сохли по ньому ті жінки, які спіткалися йому на кожному кроці, і він — вірю, сам того не бажаючи — множив кількість розбитих жіночих сердець.

Справді, чоловік-екзот. Чоловік-святий. Талановитий актор, який натхненно грав ту роль, котру сам собі придумав у театрі життя. Мовби підкреслював усіма вчинками та словами: я не такий, як усі, я не вмію зрозпачено хлипати носом од невдач та стогнати через те, що хтось наступив мені на ногу. Це для мене було б надто принизливо. Найбільше, чого я боюся на світі, — бути жалюгідним. Я не стверджую: це все справді так, а не інак. Але я не можу позбутися в собі цього відчуття, коли згадую цього, може, найколеритнішого і найхімернішого чоловіка з усіх, кого мені довелося знати донині. Чолова, якого я справді полюбив чи не від перших днів знайомства і якого з непідробним душевним зворушенням згадую сьогодні. І я свято переконаний, що його любили і ним щиро захоплювалися багато людей.

Павло Загребельний, який приязнився з ним, писав у післямові до перевидання “Підполковника Шиманського”: “Мені здається, що в Земляка не було ворогів. Може, всі, хто його знав, підсвідомо відчували не тільки талановитість, а й дивовижну доброту цього красивого чоловіка, доброту справді великого письменника, який щедро дарує це високе почуття людям, тваринам і рослинам, дорогам і річкам, небесам і сонцю, світові й рідній землі...”

Розумію патетику Павла Архиповича в словах про Земляка, який, будучи натурою з романтичними обертонами душі, сам незвідка зривався на високі — аж до риторики — слова. “Земле! Ти народжуєш нас неначе для того, щоб ми звіряли тобі своє горде серце. Ми нікуди не можемо подітися від тебе, як від власної долі...” Це — Земляк у “Лебединій зграї”. Можливо, сьогодні, коли ми стали приземленішими, прозаїчнішими й меркантильнішими на пару поколінь, те звучить аж надто високослівно й запатетизовано, але тоді ці слова, пам’ятаю, були суголосні нашому душевному реєстру.

А от щодо ворогів, то тут Загребельний видав бажане за дійсне. Ворогів і в цього демонстративно доброзичливого та дружнього чоловіка було таки чималенько. Хіба що значно менше, аніж у Загребельного, який умудрявся примножувати їх своїм вибухово-холеричним, зухвало-загонистим характером, поспішною безпеліційністю та невинною звичкою правдорубства в очі й поза очі. Вороги Земляка, як правило, були глибоко законспіровані під друзів або нібито зовсім нейтральних до нього. Причина ворожнечі — смертельна заздрість. Його успіхи, добру славу про нього, популярність дехто сприймав як особисте горе. Мудрий Земляк те підозрював, але ніде нічим не показував, що він бачить свого недоброзичливого наскрізь, а

Михайло Слабошпицький завершує четвертий том мемуарної прози, котра побачить світ, як і всі попередні, у видавництві “Ярослав Вал”. Презентація її планується в травні. Пропонуємо фрагмент з книжки.

Книжка, яку мене просили написати Василь Земляк

тому може відповісти на його ворожість ворожістю. Він майстерно вдавав із себе короткозорого простачка (як любить висловлюватися сучасна молодь, прикидався шлангом) і його блефування сприймалося заздрісниками за чисту монету. Вони свято були переконані, що цей наївний і просто-сердечний примітив не здатний збагнути, що в них на мислі й у чорній душі.

Але повертаюся до телефонного дзвінка Василя Сидоровича, коли він запитував, що саме я роблю, сидячи перед стосом рецензій, статей, фейлетонів та інтерв’ю, де пишеться про книжки, про особливості літпроцесу й обов’язки письменника перед суспільством розвинутого (тоді його називали вже таким) соціалізму.

Відповів Земляку, що читаю всі ці опуси, і мені здається, що від нудьги, котру вони навівають, у мене скоро почнуть випадати зуби.

“То киньте все до бісової матері — й ходімо на Дніпро. Побачимо, чи вже почався льодохід!...”

Абсолютно в дусі непрогнозованого Василя Сидоровича, бо ж не знаєш, чого від нього в яку хвилину чекати. Вайлуватий недвига, який видавався і внутрішньо таким же уповільненим та неповоротким, дивував імпульсивністю бажань і настроїв.

“Аж на Дніпро?... — розгублено промирив я. — І прямо зараз?!”

“Аж на Дніпро! — голос його взяв вищі октави. — І прямо зараз! Це ж так прекрасно: поглянути весну, котра припливе в Київ по Дніпру!”

Я так і не встиг звикнути до його фанатерії. І його відданий адоратор Анатолій Шевченко, для якого Василь Сидорович був мов Наполеон для французького нацгвардійця, неоднораз розгублено казав: “Земляк мінливий і непередбачуваний настроями, як жінка — до нього ніяк не можеш звикнути”.

Хотів запропонувати Василю Сидоровичу зустрітись в метро — так найпростіше дістатися до Дніпра. Але згадав: він чомусь панічно боїться метро і ним не користується. Колись нам пояснював: “Хіба ж розумний чоловік ні з сього ні з того полізе під землю?! Це я не знаю, ким треба бути, щоб отак просто повзти в оте метро!”

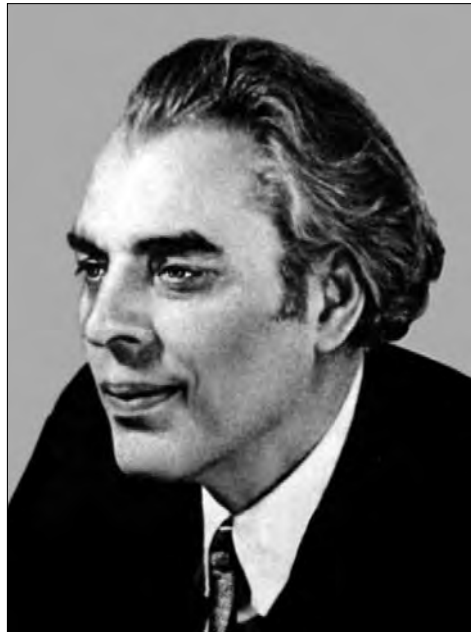
Сказав Землякові: “Ви добирайтеся, як вам зручно, а я — на метро”. Він зіронізував з того: мовляв, я не хочу рівнятися на таких видатних, як він, письменників, що не уподібнюються смертним, котрі, мов роботи або шахтарі, запрограмовані повзати під землею.

Я не вдавався в дискусію, а сказав, що вже вибираюся і чекатиму його в павільйоні на набережній, де є кава з коньяком. “Насуха” Василь Сидорович ніде й ніколи не зустрічався. Це в нього була така ж непорушна звичка, як, скажімо, слова вітаня при зустрічі.

Чекати, як це завжди було з Земляком, довелося довгенько. Я встиг і каву з коньяком випити, і кілька разів вийти покурить.

Дивився на мовчазний Дніпро, по якому вже пливли великі крижини. Вони раптово зіштовхувалися одна з одною й тоді чуло було притишений тріск. Бачив, як уздовж набережної там чи там зупинялися поодинокі людські постаті й задивлялися на повільну, наче вузь, льодотечію Дніпра. Очевидно, передчуття весни і її обережні незримі авангарди, що з’являються десь у небесах, у повітрі, в ще недовірливому пошумі зчорнілих за зиму й напівсонних дерев, озиваються в наших душах неусвідомленою бентегою та надією на благовісні зміни в житті.

А ж ось зупинилося таксі і з нього незграбно виборсується Василь Сидорович.

Уважно придивляюся до нього, мовби бачачи вперше. Хочу зрозуміти, що ж у ньому так подобається жінкам. Довготелесий, цибатий, ступає довгокроко і невпевнено, наче б боїться заточитися, довговидий, з крупними рисами обличчя, а сивогриву непокриту голову тримає гордо, мовби ви-сокосановна особа чи полководець, що оглядає своє воїнство. Суцільна суперечність у самому собі і суцільна загадка цей Земляк. Мабуть, мені не дано його збагнути. А може, тоді все стане зрозумілим, якщо дивитися на нього жіночими очима? Вони бачать те, що не дано побачити чи навіть і уявити нам, а ми — те, чого не бачать вони. Та й вони ж інакше за нас влаштовані. На цьому наголошував Жан Поль: “У жінок навіть розум — серце”.

“Михайле, яка краса! — аж мовби проспівав Земляк. — Це ж оновлюватися починає весь світ — кожна деревина і стеблина, кожна душа, саме життя!...”

Він завжди був трохи перечулений та патетичний, але аж таким екзальтованим я його ще не бачив.

Ми довго мовчки стояли над рікою. Кожен думав щось своє. Тоді йому було 53 — і він видавався мені, тридцятирічному, таким далеко старим. Тому я й дивувався його динамічній душевній реакції на весняні вітри і дніпровий льодохід. Все це не тільки хвилювало його. Він насолоджувався тим, наче б дегустатор дивовижним трунком.

Я, звичайно, не знав, що мине рік — і Василя Сидоровича не стане. Якби мені хтось тоді це сказав, я ніколи б у те не повірив би. Я знав розмах його творчих планів: роман “Веселі Боковенькі” завершить трилогію, де вже є “Лебедина зграя” і “Зелені Млини”. Далі має бути роман про Київ. Уже є не тільки назва: “Місто добрих духів”, а й патетична інтродукція до нього. А ще ж Василь Сидорович похвалювався, що напише — і вже подумки пише — роман про Сковороду. І покаже його зовсім не таким, до якого нас привчили. Бо він був зовсім інший. Він явився Землякові вві сні — й Василь Сидорович запам’ятав, який він.

Не знаю, чому саме тоді Василь Сидорович розпочав розмову на цю тему. Знаючи, який я захоплений його “Лебединою зграєю” (у своїх згадках про неї і в друці, й в “усному жанрі” я не скупився на суперлативи), він, очевидно, вірив, що я виконаю його прохання. А прозвучало воно так: оскільки всі люди вмирають, то не стане на світі і його; і він просить мене, щоб після його смерті я написав про нього книжку. Мовляв, ми багато про що говорили, ви любите мою прозу, ви вмієте слухати й запам’ятовувати, отому вам буде неважко це зробити. Можливо, Земляк передчував, що його судний день уже близь-

ко? В історії літератури немало таких провіденціальних осянь, коли письменники називали час або обставини свого відходу з цього світу.

Згадую його в тодішньому літературному гурті.

Земляк умудрявся приязнитися з колегами різних поколінь. З одного боку — Борис Антоненко-Давидович, Олесь Гончар, Павло Загребельний, Дмитро Павличко, з другого — В’ячеслав Брюховецький, Анатолій Скрипник та ще і ще. Особливо дружні стосунки поєднували його з шістдесятниками (Григорій Тютюнник, який був для нього поза конкуренцією, Роман Андрияшук, Євген Гуцало, Микола Вінграновський, Віталій Дончик, Григорій Сивокін, Микола Жулинський).

Не будучи критиком і загалом не маючи захоханості в критичну музу, він незвідка брався підтримати похвальними словами когось із приятелів. Пам’ятаю, як було висунуто на здобуття Шевченківської премії Дмитра Павличка. Тоді поповзли чутки, що премії поетові не буде, бо ж хоч і ставить він подеколи “свічку за здоров’я партії”, усе-таки не перестає бути для неї неблагоннадійним. Василь Сидорович приніс у відділ критики цілий стос списаних величезними (мовби дитина писала!) літерами паперів. “Оце тут стаття про Павличка, — сказав мені. — Допоможіть її стулити до купи”.

То були фрагменти вражень про різні Павличкові книжки, довгі цитати того, що Землякові особливо подобалося. Загальний його розмірковування про природу поезії та її значення в житті культурних народів. Усе те ніяк не надавалося стати цілісною статтею. Просто розрізнені імпресії, медитації та цитатії. Кожен окремо взятий фрагмент був цікавий, але майже всі вони рішуче відштовхувалися один від одного. З того відчувалося, що для автора властиве фрагментарне мислення.

Цілий день стулювали ми з Василем Сидоровичем усе те в один текст. Він змушений був писати переходи й усякі прокладки між фрагментами. Врешті з того всього вже проглядалася нібито закінчена стаття з феєричними спалахами думок у різних абзацах. Читач скаже, що це характерне для автора імпульсивне думання, коли він накидає вражіннєвий пунктир, не клопочучись докладністю пояснень своїх вражень. Не пригадую, яку назву притулив до статті Василь Сидорович. Здається, це було щось таке патетичне про вічні партитури поета. Я пропонував уникнути патетики й подати абсолютно буденне: “Павличко сьогодні”. Мовляв, цим ми наголосимо, що Павличко — це не той варіант, коли треба пояснювати, хто це. До того ж цим натякнемо, що за автором уже є і літературне минуле; можна говорити про особливості його творчої еволюції. Василь Сидорович трохи подумав і погодився. Я тішився: класик до мене прислухався. З ними це рідко бувало — мало не на смерть стоять на своєму. “Оскільки наша співпраця була в полюбовному дусі, — мовив із задоволенням усміхом Земляк, — пропоную відзначити її в “Енеї” на рівні вічних партитур!” І ми відзначили — Василь Сидорович, оскільки він виявився без грошей, частував не тільки мене, а й усіх, хто до нас поналипав (а налипало чимало!) у борг.

Павличко не приховував свого захвату від Землякової статті. Вона справді була нестандартна й живомовна. Без усяких “поет вдається до...”, “автор яскраво змальовує...” і т. ін. До того ж Павличко таки лауреатом став. І Василь Сидорович виразно наголосив, що це і його, Земляка, частка перемоги. Він, людина абсолютно благородна, таки вмів радіти за приятеля.

Далі буде.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

*“З насолодою слухав мої рідні пісні, спі-
вані Надією Сергіївною”*

За словами Шевченка, *“все сімейство Аксакових невдавано сердечно співчуває Малоросії та її пісням і взагалі її поезії”*. В Щоденнику поет поіменно називав главу сім’ї С. Т. Аксакова та його синів Івана, Костянтина і дочку Надію: *“До 9-ої години (25 березня 1858 р. — В. М.) пробув я у Аксакових і з насолодою слухав мої рідні пісні, співані Надією Сергіївною”*. Не згадав Тарас Григорович лише старшу дочку Віру Сергіївну, втім статтю про неї вміщено в “Шевченківській енциклопедії”, що правильно. Дивно лише, що немає статті про Надію Сергіївну, тепло згадану Шевченком.

Аксакова Надія Сергіївна (1829—1869) — молодша донька С. Т. Аксакова. Виявила особливий інтерес до українських пісень, мала музично-вокальні здібності, грала на гітарі. Відомо, що М. В. Гоголь любив слухати українські пісні у її виконанні. Скажімо, 16 січня 1850 р. на вечорі у Аксакових він попросив Н. С. Аксакову співати: *“Гоголю я пела, по его просьбе, малороссийские песни... Гоголь слушал, кажется, с удовольствием...”* С. Т. Аксаков писав, що на початку жовтня 1851 р. М. В. Гоголь заїхав до них: *“Наденька пела малороссийские песни, и он сам пел с живостью и очень забавно”*.

У щоденнику В. С. Аксакової розповідається, як у грудні 1854 р. до них приїхав П. О. Куліш, але без дружини, і *“Наденька жалела, потому что желала видеть малороссянку и слышать малороссийские песни”*. Є й запис про те, що *“после чаю Кулиш предложил Наденьке читать по-малороссийски и подарил ей свою тетрадку выписок из малороссийских песен, потом пелись малороссийские и славянские песни”*¹. А на початку 1855 р. П. О. Куліш писав С. Г. Аксакову: *“...27 января послал я для Надежды Сергеевны 11 голосов малороссийских песен, переписанных мною собственноручно...”* Погодьтеся, це переконливо свідчить, що Пантелеймон Олександрович відчув і підтримав шире захоплення Н. С. Аксакової українськими народними піснями.

Особливо важливо відзначити, що в березні 1858 р. Шевченко в один вечір оцінив таланти Н. С. Аксакової, якими захоплювалися його земляки. Молодша дочка С. Т. Аксакова ввійшла в історію самодіяльною співачкою, яка подарувала чимало приємних і радісних хвилин великим українцям.

*“...У відомого табачника Онисима Голо-
ловкіна в Петербурзі”*

У Шевченковому Щоденнику є цікаві записи розповідей його знайомого по Новопетровському укріпленню, відставного чиновника 12 класу, приватного крамара К. М. Зигмунтовського. Свого часу К. Г. Паустовський писав, що той *“был лживый, невежественный старик”*. Насправді нібито автобіографічні розповіді К. М. Зигмунтовського були переважно безвинними вигадками. Принаймні так вважав Шевченко: *“...Добродушный старик, але прена-
івний і зовсім не шкідливий брехунець”*. Визнано, що розповіді К. М. Зигмунтовського досі не мають, як правило, документального підтвердження. Утім, його побрехеньки викликають інтерес у короткому викладі доброго генія, який не тільки покірно вислуховував *“чарівні пригоди найвно-
го Телемона”*, але й записував їх із особли-

Вісім нових прізвищ до «Шевченківської енциклопедії»

Проект “Подобиці Шевченкового життя” вмотивований усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного читання” (лютий 1860 р.):

“Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини. Проте я не маю духу входити у всі її подробиці”.

Володимир Мельниченко вважає, що “Шевченківська енциклопедія” в 6 томах, видана в Україні у 2012—2015 рр., є видатною працею світового значення. Саме тому він продовжує пропонувати прізвища осіб, які, на його думку, мали б увійти в майбутньому в енциклопедію чи спеціальний додаток до неї. Цього разу автор розповідає про вісьмох історичних персонажів: Н. С. Аксакову, О. І. Головкина, А. А. Закревського, О. Д. Крилова, М. І. Мирцева, В. М. Роде, О. І. Тон, Федора Івановича (царя).

вою точністю, фіксуючи й невідомі йому прізвища. Скажімо, така нотатка з “автобіографії” К. М. Зигмунтовського: *“Першу частину юності провів він у званні домашнього вчителя у відомого табачника Онисима Головкина в Петербурзі”*. Мені вдалося встановити, що такий табачник існував насправді! Більше того, Головкин Онисим Іванович (? —1832) був засновником тютюнової фабрики у Петербурзі. Тож, яким би брехунцем не був К. М. Зигмунтовський, а він додав ще одне реальне прізвище до величезного списку людей, так чи інакше зафіксованих Шевченком. Очевидно, що цього було замало, щоб раніше згадати невідоме прізвище в коментарях до Щоденника, а, тим більше, включити до “Шевченківської енциклопедії”, але в майбутньому... Вже писав про те, що в енциклопедії, чи додатку до неї, на мій погляд, необхідно представити кожну постать, хоча б один раз означену Шевченком у творах і Щоденнику та листуванні.

*“...Назвав себе племінником графа Зак-
ревського,
московського генерал-губернатора...”*

У контексті згаданих Шевченкових записів зі слів К. М. Зигмунтовського засла-нець згадує справжнього, *“безсовісного” брехуна, “мерзотника Кампінйоні”* — гарнізонного інженера-підпоручика А. О. Компіоні, який *“забрехався одного разу до того, що назвав себе племінником графа Закревського, московського [генерал]-губернатора...”* Цей персонаж, очевидно, має бути в “Шевченківській енциклопедії”!

Закревський Арсеній Андрійович (1783—1865) — фінляндський генерал-губернатор у 1823—1831 рр., а з 1828 р. одночасно міністр внутрішніх справ Росії. Був членом Верховного карного суду у справі декабристів. З травня 1848 р. і до квітня 1859 р. — московський військовий генерал-губернатор. Тобто, обіймав цю посаду і під час найдовшого перебування Шевченка в Москві — в березні 1858 р.

У Центральному історичному архіві Москви мені вдалося знайти невідомі документи, зокрема повідомлення з управління петербурзького військового генерал-губернатора, відправлене А. А. Закревському ще 28 вересня 1857 р. “на случай прибытия рядового Шевченко в Москву

или Московскую губернию”, а також офіційного листа військового губернатора Нижньонновгородської губернії О. М. Муравйова, надісланого “господину Московскому Военному Генерал Губернатору”, в якому безпосередньо йшлося про приїзд Шевченка в Москву в березні 1858 р. У доповіді виконувача обов’язків московського обер-поліцеймейстера князя О. І. Кропоткіна на ім’я А. А. Закревського зазначалося, що “за Шевченко до выезда его отсел в С.-Петербург, строгий полицейский надзор учреждён”².

А. А. Закревський здобув недобру славу в ліберальних колах через свій деспотизм і непримиренність до нових віянь, отримав навіть прізвище “Чурбан-паша”. Особливо підозріло А. А. Закревський ставився до слов’янофілів, вважаючи їх “таємним політичним товариством”. Але не любив губернатор і західників. За часів А. А. Закревського було складено поліцейський “Список підозрілих осіб у Москві”, в ньому числилися чимало людей, з якими Шевченко познайомився в місті в березні 1858 р., скажімо, Іван і Костянтин Аксакови, І. К. Бабст, М. Х. Кетчер, О. І. Кошелев, О. С. Хомяков, Є. І. Якушкін. На думку пильного губернатора, Шевченків друг М. С. Шепкін узагалі був готовий на все аж до перевороту. Між іншим, О. Й. Смирнова попереджувала М. В. Гоголя: “По почте берегитесь писать, мы окружены шпионами Закревского, и письма наши читаются...”

А. А. Закревський виступав проти будівництва фабрик, заводів і мануфактур, обмежував притік у Москву робітних людей і вимагав вислати з міста вихідців із села, мотивуючи все це необхідністю запобігання безпорядків. Москвичі говорили, що “при Закревському Москва стала великомученицею”. Російський історик і публіцист Б. М. Чичерін, з яким Шевченко познайомився в Москві в березні 1858 р., писав про А. А. Закревського, що той “з’явився в Москві справжнім типом миколаївського генерала, уособленням усієї нахабності грубої, невігласької й нічим не стриманої влади. Він хотів, щоби все перед ним тріпотіло... В Москві встановилися непогамовні свавілля, хабарництво і грязь”. Важливо, що в єфремівських коментарях до Шевченкового Щоденника

(1927) сам Сергій Олександрович особливо жорстко відзначив: “Москвою правив Закревський як справжній сатрап, виявивши себе одним з найгірших адміністраторів Миколаєвського часу, втручався він у все, що тільки впадало йому в око, широко практикував систему шпигунства, утисків, дрібного винишпорювання”. На жаль, усі ці оцінки зникли в подальших виданнях Шевченкового Щоденника. Про реакцію московської громадськості на відставку непопулярного А. А. Закревського свідчить курйозне повідомлення в одній із газет: “Нам пишут из Москвы, что в нынешнем году наступила весна очень рано, так что прежде Юрьева дня выгнали скотину в поле”. Шевченків друг О. М. Бодянский знав А. А. Закревського, навіть був у нього на прийомі, неодноразово згадував його в щоденнику, проте ніколи — в критичному контексті.

*“...Надумав почастувати мене якимось
молодим генералом Криловим...”*

Ця згадка про невідомого поетові генерала з’явилася в Шевченковому Щоденнику 16 квітня 1858 р., коли І. Л. Дзюбин познайомив його з *“земляком із Харкова”*: *“Незважаючи на молодість і люб’язність, генерал виявився далеко не симпатичним. А обід його, майже царський, теж видався якимсь нудотним”*.

Цікаво, що на полях цього Шевченкового запису в Щоденнику, подарованого, як відомо, М. М. Лазаревському, той зробив власноручно припис: *“Известная каналья”*. Враховуючи те, що М. М. Лазаревський лише в цьому випадку, тобто всього раз (!), дозволив собі приписати коментар до поетового тексту, він був, очевидно, вражений людинознавчою спостережливістю Шевченка, який залишив малопримну характеристику генерала. Безперечно, що М. М. Лазаревський, та й не тільки він, знав набагато більше, ніж ми сьогодні, про генерала-каналію, тобто, підступну, хитру людину, шельму і шахрая.

Крилов Олександр Дмитрович (1819—1887) — уродженець України, кар’єру розпочав у Харкові. Був директором канцелярії головнокомандувача Кримської армією О. С. Меншикова у вересні 1854 р. — лютому 1855 р. Серед паперів О. Д. Крилова збереглася доносительна записка про М. Д. Горчакова, який у лютому 1855 р. очолив Кримську армію й керував обороною Севастополя до серпня 1855 р. Утім, архів О. Д. Крилова, який зберігається в Російській національній бібліотеці в Петербурзі (Ф. 396), залишається недостатньо вивченим.

О. Д. Крилов служив чиновником Військового міністерства (числився в цивільному генеральському чині дійсного статського радника), був членом Головного військового суду.

Навіть обід із несимпатичним йому генералом здався Шевченкові нудотним. А, скажімо, наступного дня поет познайомився з інтелектуалом, симпатичним чоловіком К. Д. Кавелінін, і ось уже 20 квітня він *“обідав у... Кавеліна”*, а невдовзі знову *“вмовилися обідати у К. Д. Кавеліна”*.

“Уклала угоду... з п. Мирцовим”

Того дня — 23 лютого 1858 р. — Шевченко був прикро вражений і ображений, адже дізнався, що його *“люба Піунова”*, яку, на її прохання, він із допомогою М. С. Шепкіна намагався влаштувати в Харківський театр, *“не дочекавшись листа з Харкова, уклала умову з тутешнім новим директором театру, з п. Мирцовим”*.

Відомо, що директором Нижньонновгородського ярмаркового театру був О. П. Варенцов, про якого є відповідна стаття в “Шевченківській енциклопедії” (т. 1). Ще в єфремівському виданні Шевченкового Щоденника (1927) український театрознавець П. І. Рулін звернув увагу на те, що М. І. Мирцев “був директором не нижого-

Т. Шевченко. Печерський монастир у Нижньому Новгороді. Зарисовка. 9 жовтня 1857 р.

родського, але казанського театру...” На підтвердження він нагадав, як свідчила К. Б. Піунова, що запросив її на казанську сцену у 1858 р. “Н. И. М-це-ъ”³. Через сім десятиліть це повторив Л. Н. Большаков, а в коментарях до академічного видання Шоденника на початку нинішнього століття підтверджено, що з наступного сезону К. Б. Піунова грала вже в Казанському театрі. Щодо М. І. Мирцева, то “тутешнім” він міг бути названим у запису, бо перебував на той час у Нижньому Новгороді, “новим” — бо прийняв антрепризу в Казані того ж року (або стосовно К. Б. Піунової)⁴.

Хоча б цю інформацію про згаданого поетом М. І. Мирцева треба в майбутньому включити до енциклопедичного видання.

“Слухали лекцію професора Роде”

Через день після повернення з заслання до Петербурга — 29 березня 1858 р. — Шевченко занотував у Шоденнику:

“Увечері відправилися ми в цирк-театр дивитися і слухати живописну лекцію геології професора Роде. Лекція світобудови прекрасна. І астрономічні картини майже не зайві, але до чого ці неокочирні суздальські види⁵ міст і будівель, що ображають мистецтво? І до чого ці живі вертляві ситцеві візерунки, що ображають науку? Дивно! А ще більше дивно, що публіка рукоплеще цій балаганній вульгарності. Натопв. Та це столичний натопв!”

Ішлося про лекцію відомого популяризатора наукових знань професора В. М. Роде “Оптичні картини до історії утворення земної кори”, про яку залишила спогади О. А. Штакеншнейдер (1838—1897) — дочка архітектора, професора Академії мистецтв А. Штакеншнейдера:

“Це вистава в 40 картинах зображає поступовий розвиток земної поверхні до її нинішнього стану... Картини змінюються безперестану. І, нарешті, після різних чудовиськ, нам незнайомих, з’являються тварини знайомі і, зрештою, людина”. Саме ці картини на кшталт ілюзії справляли на Шевченка враження “балаганної вульгарності”.

Недарма він так ідко відізвався про “столичний натопв”. У цьому контексті згадується крилатий латинський вираз, відомий із часів великого поета античності Горація Квінта (65-8 рр. до н. е.): “Зневажаю й жону невіглаский натопв”.

Між іншим, практично в той же час (5 квітня 1858 р.) у журналі “Пустозвон” з’явився такий віршик:

*Недавно были в моде
Спектакли в новом роде:
Показывал нам Роде
При всем честном народе,
Как в девственной природе —
Урод жил на уроде.*

Що ж до самої наукової розповіді професора про світобудову, то вона Шевченкові сподобалася. Більше того, вона прекрасна! Тут якраз і не співпала поетова думка з оцінкою митрополита петербурзького і новгородського Григорія (Постникова Георгія Петровича), відомого своїми різкими випадами проти тогочасної науки, освіти, преси тощо. Він звернувся до обер-прокурора Синоду зі скаргою, в якій йшлося про те, що “якийсь іноземець Роде ... в різних вищих учбових закладах, різними картинками, не згадуючи жодним словом про бога творця, показує, що утворення нашої землі з усіма її рослинами і тваринами, не виключаючи й людей, походить тільки від дії природних сил якоїсь первісної матерії впродовж не простих шести днів, а шести більших чи менших довгочасних періодів. Нині, як говорять, цей Роде вже дає свої вистави публічно, біля Великого театру, в цирку...”

З огляду на те, що все це “надто шкідливо для народної віри та моралі”, митрополит Григорій просив, щоб “зазначена вистава у цирку була припинена”. Так і зробили. Шевченко не міг не знати про те, бо навіть О. І. Герцен у Лондоні, відгукнув-

ся в “Колоколе” жорсткою заміткою “Архипасторское рвение о мраке”: “Может, пастыри наши умиленно мечтают, что, уничтожая свет дневной, они усугубят продажу свечей церковных!”

Принаймні, нагадаю, що в тому ж 1858 р. О. І. Герцен опублікував фейлетон “О усердному, о пастырю благоревностному!”, в якому, згадавши про гоніння митрополита Григорія на професора В. М. Роде, висміяв і його протест проти вміщеного в журналі “Сын отечества” малюнка жіночого плаття з візерунками у вигляді хрестиків: “Газетоборче, юбкоборче, модоневистнику, землезнания гонителю — моли Богу о нас!” Очевидно, що Тарас Григорович читав цей фейлетон і поділяв оцінки О. І. Герцена, про що свідчить його вірш “Умре муж велій в власяниці...” (17 червня 1860 р.) — сатиричний відгук на смерть митрополита Григорія, якого Шев-

К. Брюллов. Портрет О. Тон. 1837–1840 рр.

ченко назвав, по-герценівськи, “юпкоборцем”.

Біографію В. М. Роде ще треба досліджувати, проте, безперечно, він має бути представлений в енциклопедії.

“Олені Іванівні Тон. Щирій Тарас Шевченко”

Олена Іванівна Тон (14.05.1820—15.06.1911) із відомого роду Бергів зрідка згадується в шевченкознавстві як дружина російського архітектора К. А. Тона (1794—1881), який наслідував зовнішні риси давньоруського і візантійського зодчества. Цей псевдоруський стиль був визначений Миколою І офіційним. У поемі “Сон” Шевченко гротесково писав про царя, що “все храми мурує”. К. А. Тон розробив типові проекти церков на 1000, 500 та 200 осіб, і архітектори по всій імперії мали дотримуватися форм і стилю, вказаних ним. Шевченко гостро негативно ставився до Тонових споруд, зокрема, Великого Кремльського палацу та храму Христа Спасителя.

У поетовому запису в Шоденнику від 19 березня 1858 р. читаємо:

“Я не бачив Кремля з 1845 року. Казармватий палац його значно спотворив... Храм Спаса взагалі, а головний купол особливо потворний. Вкрай невідале величезне творіння. Наче товста купчиха в золотому повойнику зупинилася напоказ серед білокам’яної”.

Звісно, про К. А. Тона є стаття в “Шевченківській енциклопедії” (т. 6), тому розповідь лише те, що в ній не сказано. Цікаво, що сучасний російський дослідник О. Г. Митрофанов поділяє Шевченкову точку зору про храм Христа Спасителя і в своїй москвознавчій книзі навіть назвав розділ поетовими словами: “Купчиха в повойнике”⁶. Не можу не згадати й про те, що в російському виданні “Хроноскоп” (2003), де

вміщено літопис важливих фактів і подій історії, в 1841 р. записано вихід у світ Шевченкової поеми “Гайдамаки” і оголошення “Высочайшей рекомендации” про будівництво церков у відповідності з російсько-візантійським стилем архітектора К. А. Тона. Нагадаю, що за його проектом були побудовані Миколаївський залізничний вокзал у Петербурзі (1847—1851) та однойменний вокзал у Москві (1845—1852), якими Шевченко неодноразово користувався, а наприкінці квітня 1861 р. ці вокзали стали свідками перевезення домовини з прахом поета з Петербурга в Москву.

Іронія Шевченкової долі виявилася в тому, що К. А. Тон, який із 1854 р. був ректором петербурзької Академії мистецтв, брав участь 2 вересня 1860 р. у попередньому засіданні академічної ради, де й було вирішено надати Шевченкові звання академіка; без ректора не могло обійтися й оформлення Диплому художникові Т. Г. Шевченку на звання академіка “за искусство и познания в гравировальном искусстве”, підписаного 31 жовтня того року президентом Академії мистецтв, великою княгинею Марією Миколаївною.

Втім, усі Шевченкові негативні відзиви про К. А. Тона були занотовані ним у Шоденнику, і ректор, очевидно, про них уяви не мав. Але тут і з’являється важлива подробиця, котра зумовлює необхідність включення ректорської дружини О. І. Тон до “Шевченківської енциклопедії”. Той історичний диплом отримав М. М. Лазаревський, але Шевченко саме цим пам’ятним днем підписав шойно виданий “Кобзарь Тараса Шевченка в переводе русских поэтов”: “Елене Ивановне Тон. Искренний Тарас Шевченко. 31 октября 1860”. Певно, що такий дарунок академіку незручно було робити ректору, — їхнє знайомство не було близьким і носило офіційний характер, а ще, думаю, Шевченко й бажання не мав звертатися до К. А. Тона. Втім, і його дружині, коли б вона не була поетові знайомою, тим більше, книгу дарувати не став би!

Отже, вони таки були знайомі, про що раніше не йшлося. Скажімо, у “Літописі життя і творчості Тараса Шевченка” П. В. Жура прізвище О. І. Тон узагалі не згадується. Воно не з’являлося і в коментарях про К. А. Тона до Шевченкового Шоденника, в тому числі й у знаменитому ефремівському виданні 1927 р. На мій погляд, їхнє знайомство відбулося наприкінці 1830-х рр., коли К. П. Брюллов створив прекрасний портрет О. І. Тон (1837—1840)⁷, якій тоді не минуло й 20 років, а Шевченко був одним із улюблених учнів К. П. Брюллова, завсідником його майстерні, в якій у 1839 р. навіть мешкав деякий час.

О. І. Тон пережила свого знаменитого чоловіка на 30 років, пішовши з життя в 91 рік.

“...Побудований за царя Федора Івановича...”

Вранці 9 жовтня 1857 р. Тарас Григорович отримав нарешті довгождану книгу М. І. Храмцовського “Краткий очерк истории и описание Нижнего Новгорода”, видану 1857 р. Із неї він і дізнався, що Печерський монастир, рисунок олівцем якого він зробив того дня, “побудований за царя Федора Ивановича в 1597 [р] замість розруйнованого стародавнього монастиря, заснованого архимандритом Діонісієм”.

У “Шевченківській енциклопедії” (т. 2) є стаття, присвячена засновнику і архимандриту Печерського монастиря в Нижньому Новгороді Діонісію (? —1385), але відповідна публікація про царя Федора Івановича. Це виглядає дивно ще й тому, що доречно вміщено статтю про великомученика Федора Тирона, також побіжно згаданого Шевченком в одному з листів до Ф. М. Лазаревського.

Згадка про російського царя була в цьому випадку не випадковою; поет, як завжди, звично зафіксував історичну под-

обицу важливої події. Річ у тому, що влітку 1597 р. Печерський монастир було поруйновано обвалом гори, і в тому ж році його перенесли на версту вгору за течією Волги, а “цар московський, Федір Іванович, — як зазначив ще С. О. Єфремов, — зараз же його відбудував наново”.

До речі, Л. Н. Большаков, порівнюючи Шевченкові рисунки Печерського монастиря з рисунками Д. Бистрицького, докладеними до другої книги М. І. Храмцовського “Краткий очерк истории и описание Нижнего Новгорода”, котру Шевченко вже не бачив, писав: “На відміну від Бистрицького, Шевченкові пощастило підкреслити рельєф місцевості, яку колись, ще в XIV столітті, уподобав монах Діонісій, увіковічити будинки й подвір’я, які оточували територію монастиря; що ж до самого монастиря, то він у цій Шевченковій замальовці постає перед нами не застиглою, парадною фотографією фасадів, а “живою”, що дихає, пам’яткою сторіч, натхненним творінням рук людських. Шевченко схилив голову не перед “святістю” монастиря — перед талантом творця-народу”... Цілком очевидно, що точності, достовірності, глибокому історизму малюнка сприяла не просто майстерність художника, але майстерність, поможена на знання історичних обставин. Тим, що Шевченко знав їх, він багато чим був зобов’язаний книжці М. І. Храмцовського⁸.

Так от, цар Федір Іванович (1557—1598) — третій син Івана IV Грозного — був останнім представником московської гілки династії Юриковичів, знаходився на троні з березня 1584 р. Увійшов в історію царем, який мало цікавився державною діяльністю, а фактичним співправителем з 1587 р. був його шурина Борис Годунов: “Федір царював, а Борис управляв”. Між іншим, про Бориса Годунова та Івана Грозного, яких Шевченко згадує в Шоденнику 11 серпня 1857 р., вміщено енциклопедичні замітки.

На мій погляд, будь-яке Шевченкове найменування повинно відгукнутися в енциклопедичній літературі про національного генія.

¹ Дневник Веры Сергеевны Аксаковой. — М., 2004. — С. 21, 25.

² Центральний історичний архів Москви, ф. 16, оп. 47, спр. 130, арк. 4-5 зв., 11, 15.

³ Повне зібрання творів Тараса Шевченка. Т. 4. Шоденні записки (Журнал). — К.: Державне видавництво України, 1927. — С. 676.

⁴ Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у дванадцяти томах. Т. 5. — К.: Наукова думка, 2003. — С. 389.

⁵ Відомо, що “суздальщина” трактувалася Шевченком як малохудожнє ремесло й протиставлялася високому мистецтву. Художник мав на увазі популярні в Росії картинки з підписом або дешеві видання, що відзначалися примітивністю зображення та були розраховані на невібагливі смаки широких народних верств. Особливо славилися лубочними картинками та лубочною літературою місто Суздаль. У В. І. Дала лубковий твір узагалі пов’язаний лише з Суздалем: “Лубочная картина, суздальская”.

Цікаво, що в повісті “Художник” є навіть місце, де Шевченко, порівнюючи нафантазований віртуальний експромт К. П. Брюллова з ермітажною картиною Н. Пуссена “Зняття з хреста” (близько 1630 р.) не на користь останньої, називає це відоме драматичне полотно “просто суздальщиною”. Йдеться, на мій погляд, не стільки про конкретний твір Н. Пуссена, скільки про гостре неприйняття Шевченком феномену примітивної суздальщини, нав’язуваної народові.

⁶ Митрофанов А. Прогулки по старой Москве, Пречистенка. — М.: Ключ-С, 2008. — С. 78.

⁷ Зберігається в Державному Російському музеї. На виставці К. П. Брюллова у Казані в 2016 р. портрет О. І. Тон у пресі відзначений, як один із кращих у художника.

⁸ Большаков Л. Н. Іхав поет із заслання... — К.: Дніпро, 1977. — С. 104.

Раніше в арт-центрі йшли переважно концерти, а відтоді, як його очолив пан Володимир, почали розвивати як мультикультурний і мультижанровий центр. Додалися вистави. І не лише драматичні, а й музичні. Одна з них — “Калас”. А verbatim вистава “#додому” режисерки Олени Шурської є зразком документального театру, який набуває дедалі більшого поширення в Європі.

Додалися концерти інструментальної музики. Зі сцени можна почути багато сучасної бандури. Це Роман Гриньків, Ярослав Джусь, Георгій Матвій. Чудові скрипкові концерти Богдани Півненко і Мирослави Которович. Партнер арт-центру — кіноклуб BLOW UP. Тож щонеділі о 13 годині тут можна подивитися якісне арт-хаузне кіно з обов’язковим обговоренням після перегляду.

— Твір Віктора Шендеровича зацікавив мене в першу чергу тим, що там є дуже хороша межа між смішним і чимось дуже важливим для кожної людини — пошуком відповіді на питання “для чого ти живеш”, — розповідає Володимир Голосняк. — Метушня, в якій ми постійно перебуваємо, робота, клопоти нас затягують. І раптом одного дня, як героєм вистави Тарасенко Тарас Тарасович, починаємо розуміти, що

все, заради чого метушилися і докладали так багато зусиль, не зробило нас щасливими. Тобто, ми були щасливими, але зовсім в інші моменти життя.

Мені здалося, що це дуже актуальна для нас тема.

Від оригінальної п’єси Шендеровича мало що залишилося. Ми взяли в автора дозвіл не лише на переклад, а й на адаптацію. Змінено не лише імена, а й біографії героїв, не лише місце дії, а й смислові акценти. Змінили багато важливих речей.

Наприклад, головний герой у нас — колишній депутат місцевого рівня. У цьому образі зібрано найгостріші хвороби нашого суспільства.

Я не схильний ділити суспільство на “вони” і “ми”. Кажуть, що погані депутати, погані керівники, а народ хороший. Але я вважаю, що диму без вогню не буває. І ми заслуговуємо на те, що маємо. Адже народні обранці не з Венери прийшли.

Репетирувати було непросто, тому що два актори, які виконують головні ролі, — я і Олег Шушпанніков, — виступають у цій виставі й режисерами. Це було трохи ризиковано. В деякі моменти здавалося, що все пропало і нічого не вийде. Але реакція глядачів свідчить про те, що ри-

Навіщо ти живеш?

Репертуар Арт-центру імені Івана Козловського Національного академічного театру оперети нещодавно поповнила вистава “Ліквідація” за п’єсою Віктора Шендеровича “Два янголи, чотири людини”. Поставив виставу керівник арт-центру, заслужений артист України Володимир Голосняк у співавторстві з Олегом Шушпанніковим, а її жанр визначили так: “Не просто комедія”.

зик виправдався, що нам вдалося зачепити почуття людей, натиснути на якісь болючі точки, при тому залишаючись в жанрі сатиричної комедії.

Ми доволі цікаво, як мені здається, обіграли локацію, де відбувається дія — “прихвизований” культурний центр. Це теж дуже впізнавано, тому що у нас, на жаль, така доля вже спіткала багато соціальних і культурних закладів. Тож ми намагалися зачепити і цю проблему.

Актор театру і кіно Олег Шушпанніков грає Тарасенка Тараса Тарасовича. Також він виконує одну з головних ролей у виставі “Дикого театру” — “Гей-парад”, яка має великий успіх. Саме Олег прийшов до мене з ідеєю поставити п’єсу Шендеровича. У мене були застереження. Проте ми разом шукали рішення.

Актор Київського національного академічного театру оперети Ігор Матейко грає відразу дві ролі — Лікаря і Нотаріуса. Оскільки наша сцена мала, ми намагалися задіяти якомога меншу кількість артистів. Ігор зміг зробити ці обидва образи так, що люди, які його особисто не знають — не впізнають, що це один і той самий актор створив два різних образи.

А роль Янгола-ліквідатора грає актор і режисер Михайло Воробійов.

Мого персонажа ми нарекли Темний. Це особа з загостреним почуттям справедливості, такий собі дисидент на небі. Йому зда-

ється, що Господня воля спотворена небесними канцеляристами і клерками. Він намагався щось змінити, налагодити первозданну гармонію і через це постраждав. Відправлений у заслання на землю. Це його розплата.

Але він не такий простий персонаж. Його може схарактеризувати фраза: “Диявол починається з піни на губах у янгола, який бореться за справедливість”. Звідси

його жорсткі й жорстокі дії, за допомогою яких він хоче виправити ситуацію. Ми вже зіграли сім вистав, але я ще продовжую внутрішньо працювати над персонажем. Продовжую розставляти акценти, шукати відповіді на запитання стосовного мотивації його поведінки.

Дуже щасливий, що маю можливість працювати з художницею Іриною Давиденко. На

сцені Національного академічного театру оперети вона була сценографом багатьох вистав. Я вже працював з нею разом над виставою “Калас”.

Мені здається, що так само вдало знайшли з пані Іриною сценографічне рішення і у виставі “Ліквідація”. Це вхідні двері, що є лаконічним символом входу і виходу з цього світу. Пані Ірина також — художник по костюмах, це її рішення для мого персонажа, який весь у чорному. Так само вдало підкреслено стиль “пшонка-стайл” за допомогою халата, який носить Тарасенко Тарас Тарасович.

Я врешті-решт знайшов матеріал для своєї нової моновистави. Це буде п’єса “Спостерігач” канадського драматурга українського походження Моріса Панича. П’єса написана для двох

виконавців. Але я бачу, як з неї можна зробити моновиставу.

На наш арт-центр незабаром чекає досить серйозна реконструкція, яка почнемо в травні і триватиме пів року. Ми відкрисмося зміненими, оновленими, значно зручнішими для глядачів. З’явиться ще одна сцена. А одну з нових музичних вистав присвятимо Івану Семеновичу Козловському, ім’я якого ми носимо.

Вистава “Невчасно” — це інтригуюча життєствердна оповідь про віру у свою не випадковість. Головний герой, перебуваючи на межі життя і самогубства, має зробити складний вибір. Та під наглядом Янгола-охоронця поступово відбувається його прозріння... І нарешті — герой себе знаходить там, де зовсім не очікував.

— Багато хто хоч раз у житті впадає у відчай, розмірковуючи, що прожив не те життя, чогось не досягнув. І чим більше таких висновків, тим більше руйнації собі завдає. Питання, порушені в п’єсі, турбують багатьох людей, насамперед чоловіків. Вони впадають у відчай, бувають періоди, коли взагалі не знають, що робити, як виходити з ситуації, — розповідає Лана Ра. — Мені хотілося, щоб кожен зрозумів, що завжди є вихід, є сила, здатна допомогти. Цією силою, цим гачком може бути янгол, жінка, діти, незнайомий перехожий або хтось, хто прийде на допомогу. Ця тема особлива актуальна зараз, коли наші хлопці повертаються з війни зі сходу і опиняються між двома світами. Але треба жити.

З гумором про неспішні

Український формат Міжнародного театрального фестивалю AndriivskyFest активно пропагує сучасну українську драматургію. Завдяки фестивалю на сцені Київського академічного театру “Колесо” столичний глядач мав змогу побачити вистави за п’єсами Тетяни Івашченко, Неди Неждани, Олександра Вітра, Олександра Володарського, що йдуть на сценах театрів різних областей країни. А нещодавно комедію “Невчасно” за п’єсою Лани Ра тут представив Чернігівський обласний академічний музично-драматичний театр імені Тараса Шевченка.

Мій герой смиренно жив не своє, нецікаве життя — і врешті дійшов крайньої точки. І от тут хочеться, щоб людина обирала не смерть, а життя. Нове життя.

Маю багато позитивних відгуків, люди дякують, що завдяки цій історії переосмислили своє життя. Вистава — це своєрідний психологічний тренінг.

Відтоді, як написала п’єсу, минуло вже кілька років. Вперше її поставили у театрі-студії імені Антоніо Гауді. В цій виставі грав мій син Євгеній Коношук, вона стала його дипломною роботою як випускника Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. Івана Карпенка-Карого. Також для своєї дипломної роботи мою п’єсу об-

рала ще одна випускниця цього вишу Анастасія Кузик, але поставила її зовсім під іншим кутом. Всією сім’єю їздили на прем’єру

цієї вистави до Чернігова у листопаді 2018 року. Було цікаво і неочікувано. Янгол — муха, ще й такий нахаба. Я легко ставлюся

до режисерського бачення моєї п’єси, бо ще пишу сценарії для дитячих анімаційних фільмів і знаю, хто такий режисер, яке його бачення. Літературний твір живе в одному вимірі, а режисер бачить його в іншому. І за рахунок цього твір має цікаве та багатогранне життя.

П’єсу ставили і в Коломиї, у театрі “Соломія”. Готується вистава в Маріуполі. Всі інші вистави у мене для дитячої аудиторії. В Одеському академічному театрі музичної комедії ім. М. Водяного — “Єгорка в країні гудзиків”, в Черкаському академічному театрі імені Тараса Шевченка — “Королева країни гудзиків”, в Луганському академічному українському музично-драматичному театрі в м. Сіверськодонетськ йде вистава “Як врятувати Мережину”. Дуже люблю дитячі проекти. Один із них — “Моя країна — Україна”, робимо у співпраці зі студією “Новаторфільм”, художній керівник якої режисер Степан Коваль, їзимо різними містами України. Були і на сході — в Слов’янську, Сіверськодонетську, Лисичанську, Маріуполі, Авдіївці, Попасній. В цьому у мене команда: чоловік Вадим та син Євгеній.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Спроба наблизитися до Кобзаря

Як зазначила провідний науковий співробітник музею, магістр мистецтвознавства Кетевані Маркарова, цей проект існує вже багато років. Художники, які проводили тут персональні виставки, дарували музею власні картини. Чимало з них були створені на Шевченківську тематику. На сьогодні Шевченкіана музею досить велика. А ця виставка представила краще з того, що вдалося зібрати за ці роки.

Тут можна побачити роботу молодшої білоруської художниці Надії Пашкевич, присвячену поемі “Сон”. Грузинський митець Тамаз Аваліані подарував музею портрет Тараса Шевченка та картину “Іван Кавалерідзе в оточенні персонажів пам’ятника княгині Ольги”. Тамаз працює у дуже цікавій і складній техніці кулькової ручки. Поруч портрет Шевченка, створений невідомим автором наприкінці XIX — початку XX століття. Цей портрет з родини Кавалерідзе, який свого часу належав письменнику Пилипу Капельгородському. Тут же роботи Миколи Сліпченка, створені в різних техніках. Портрет Шевченка роботи Бориса Плаксія, який він написав для серії “Творці Незалежності”.

— Сьогодні ми зібралися у Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе з нагоди дня народження Тараса Шевченка, — наголосив директор музею Олександр Юнін. — Також радий вітати з новою персональною виставкою нашого багатолітнього друга, заслуженого художника України Анатолія Буртового. В одному з вистав-

У Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе відкрили виставку до 206-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка, на якій представили Шевченкіану з фондів музею, а також нові роботи заслуженого художника України Анатолія Буртового.

Олександр Юнін, Анатолій Буртовий та Ігор Ліховий

кових залів музею експонуються його роботи, намальовані спеціально до цієї дати.

— Ми всі брати і сестри, тому що батько у нас — Тарас Шевченко, — підкреслив громадський діяч, колишній міністр культури України Ігор Ліховий. — Весна в Україні починається не лише першого березня, а й у день народження Тараса Григоровича. Він прийшов у цей світ і змінив його. Зробив українців більш осмисленими, більш мистецьким і більш духовним народом. Шевченко — унікальна постать, він надзвичайно багато зробив для усвідомлення нами своєї національної ідентичності.

Роботи Анатолія Буртового це і ілюстрації до творів Шевченка, і авторське, особистісне бачення

тих проблем, які порушував Тарас Григорович у своїй творчості.

— Я дуже добре знаю творчість Анатолія і є його шанувальницею, — зізналася заслужена артистка України, дружина художника Світлана Князева. — Почала читати чоловікові поезії Тараса Шевченка про жіночу долю. Вони надихнули його на створення цих картин. Серія цікава технікою, в якій виконані роботи. Це не полотно, а інші матеріали. Для однієї з картин я позувала і як дочка, і як її матір.

— Творчість Тараса Шевченка — здобуток і гордість не тільки України, а й усього світу, — переконаний Анатолій Буртовий. — А для мене ця виставка — сповідь перед самим собою.

Вернісаж двох Світлан

У Камінній залі Київського академічного театру “Колесо” відкрили виставку “Duoble Світ” двох художниць — Світлани Леонтьєвої та Світлани Жукової.

Світлана Леонтьєва і Світлана Жукова

В червні роботи Світлани стали частиною експозиції виставки “К-квадрат” у Музеї книги та друкарства України.

Нині живопис Світлани Леонтьєвої прикрашає приватні колекції в Німеччині, Греції, Люксембурзі, Канаді, США, Казахстані, Білорусі, Україні.

А Світлана Жукова народилася на східному кордоні колишньої великої і “непереможної” країни. Здобула три вищі освіти. Багато працювала, але в якийсь момент зрозуміла — досить. Настало прозріння — Світлана зрозуміла, що найцікавіша справа — це подорожі й пізнання світу. Одного разу, “пролітаючи” на авто по Трансильванії, вона побачила та-

ку красу, що в душі пронизливо прозвучало прагнення: “Хочу це зобразити!” Відтоді її не залишає бажання малювати. Світлана залишила бунтівний і гамірний Київ, переїхала до Борисполя.

Вітаючи гостей, заслужений артист України Станіслав Колокольников зазначив, що це визначна подія для театру “Колесо” — відкривати виставку двох таких самобутніх художниць. Актор театру і кіно Владислав Пупков побажав успіху двом талановитим мисткиням. А керівник літературно-драматургічної частини Київського академічного театру “Колесо” Настя Шеліга-Савицька розповіла про своє знайомство зі Світланою Леонтьєвою.

Таємниці українського абстракціонізму

У Національному музеї Тараса Шевченка відкрили експозиційно-книжковий проєкт “Століття українського абстракціонізму”. Його організатор — видавництво ArtHuss. До проведення заходу долучилися Мистецький арсенал, Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Музей українського мистецтва Корсаків (Луцьк), Karas Gallery.

Виникнення абстрактного мистецтва як окремого стилю живопису, графіки, скульптури пов’язане з духовними ідеями, що хвилювали європейців на межі XIX—XX століть. Прагнення висловити невимовне, передати відчуття єдності душі, матерії, Всесвіту, космосу задало від художників пошуку радикально нової образної мови. У витоків абстракціонізму на початку XX століття були В. Кандинський, К. Малевич, П. Мондріан, Р. Делоне, Ф. Купка, Ласло Могой-Надь. Відтак Україна й українці були знаною мірою серед засновників цього напрямку.

Попри репресії проти модернізму й модерністів, в Україні абстракціонізм мав тяглість і після Другої світової війни. Щоправда, не в публічному просторі, як це було з абстрактним експресіонізмом у США, а в прихованому, приватному спілкуванні художників, які тихо, але наполегливо у такий спосіб опонували радянському офіціозу, що його як єдиний метод провадила Спілка художників. Збережений спосіб образного мислення почав набирати публічних рис у 90-ті, коли за часів незалежної України неформальні художні об’єднання почали демонструвати абстрактні твори на виставках. Наразі наприкінці другого десятиліття XXI віку, абстракція на актуальній артсцені України активно розвивається. І це лише підтверджує думку, що абстрактне мистецтво в українській культурі має глибші корені, методики неакадемічної школи, історію, більшу від того, що термінологічно називається “авангардом”, а відтак — і цілісну, більш ніж столітню традицію.

Проєкт “Століття української абстракції” прагне дослідити, як розвивалася ця традиція, яким чином встановлювався і триває сьогодні діалог між художниками, розділеними в часі, оприлюднення приватних колекцій і музейних спецархівів і показати цю традицію, не підкріплену безпосередньо передачею знання від учителя до учня, без жодної “школи” чи академічного курсу, як актуальне існування у худож-

ньому житті принаймні кількох міст України (Київ, Львів, Луцьк, Одеса) в різні періоди.

Одним із важливих завдань проєкту є виокремити українську абстракцію з практики авангардизму, представити її як суму певних категорій, що в живописі, скульптурі, графіці, перформансі представлені низкою імен та творів.

— Сьогодні відкриваємо проєкт, організатором якого є видавництво ArtHuss, — зазначив продюсер виставки Костянтин Кожемяка. — Нам цікавий зріз українських авторів. У царині української культури багато білих плям. І кожна нова книжка, яка доносить нові знання, — великий внесок у розуміння української культури та мистецтва.

— Те, що ця виставка відкрилася — вже велика перемога, — зізналася медіа-куратор Діана Клочко. — Приходьте на наші лекції, кураторські екскурсії, аби більше дізнатися про виставку. Я ще не знаю, про що буде моя книжка, адже історії українського абстракціонізму ще немає. Для мене дуже важлива реакція кожного, хто завітає сюди.

— Цей проєкт — ніби оголошення намірів, — переконаний експозиційний куратор Петро Бевза. — Цей пласт культури ще не було належним чином представлено, і наше завдання — спробувати показати цю конструкцію протягом століття.

Виставка у Національному музеї Тараса Шевченка триватиме до 5 квітня. Далі проєкт розгортатиметься у кількох просторах і містах: Луцьку (Музей сучасного українського мистецтва Корсаків), Львові (Національний музей Андрея Шептицького) та Українському музеї в Нью-Йорку. А завершиться він наступного року великою експозицією в Мистецькому арсеналі або Українському домі.

По закінченні проєкту видавництво ArtHuss видасть книжку, до якої, окрім аналітичних текстів, увійдуть матеріали усіх експозицій.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Петро Бевза, Діана Клочко і Костянтин Кожемяка

Обереги Володимира Гарбуза

Андрій БУДКЕВИЧ,
історик мистецтва

“Лежать ще під руїнами й курганами, золотом горять у надії бути знайденими, сліди тисячолітньої Слави України. А що під болотами угро-фінськими і оксько-волзькими, рязано-суздальськими? Золотої Орди спадщина, Золотої Орди...” — так правдиво писав В’ячеслав Кулаков, науковець-географ.

Як віднайти образ, близький за духом тій землі, на якій живеш? Кожен має своє бачення реальності, різні люди — різне й бачення... Образ місцевості має бути зрозумілим, радше відчутним, свій для своїх, не для чужинців, бо у них своє бачення — теж національне. Адже Україна — вкрайня частина планети Земля для нас, українців.

Наш народ має витончений морально-естетичний спадок тисячоліть. Тому є надія, що саме з наших земель піде у світ Новий високий етичний імператив. Доктор психології О. Губко доводив: “Утім, він йшов і йде безперервно, ще з Трипільських часів, у всі краї планети, куди тільки не заносить наших прашурів їхня могутня енергія. Рід людський був би значно гірший, якби не це місцеве, моральне, духовне наслідження людства українською душею...” А що роблять історики, письменники, люди гуманітарного простору? Замість того, щоб віднаходити, возвеличувати, розвивати своє, продовжують користуватися наліпками, створеними чужинцями. Тому і не маємо долі, тому і блудимо в потемках, шукаючи своєї, української ідеї...

Ще раз почуймо голос науковця О. Губка: “Земні й космічні пульсації (сонячні й місячні цикли хоча б) найістотнішим чином впливають на психіку людей і тварин, на психічні й інші захворювання, на різні соціаль-

Володимир Гарбуз належить до нечисленної когорти митців глибинно національного мислення. Українці — то раса, не тільки на думку мислителя Ю. Липи, який наголошував, що розуміння слова раса не пов’язане з вимірюванням черепів. Раса — то етнопсихологія, дух, генетика. Раса — це думання, психологія.

ні катаклізми (революції, війни, тощо), на з’яву епохальних ідей, теорій, відкриттів, винаходів, видатних зразків художньої творчості...” В 1970 році вчений-самоук з Миколаєва В. Кучинський доводив, що існує зв’язок творчості Тараса Шевченка з сонячними циклами.

Тому й маємо сподівання на Новий потужний творчий спалах пасіонарних представників українства. Поодинокі спалахи чи то правдивого українського слова, чи твору живопису з’являлися і в добу нестерпної задухи... До плеяди тих творчих осіб, які не втомлюються запалювати свічку, належить В. Гарбуз.

Уродженець села Карапиші Миронівського району, що неподалік од Канева, Трипільська територія, — так її окреслив художник. Дитинство значилося бабусиними казками, а це усна народна творчість, пов’язана з прадавністю. Коли був підлітком, батько Володимира пояснював йому сенс історії для українців. Митець розповідає: “Радянська освітня система вбивала в учнів цікавість до пізнання. Я це не сприймав, тому прогулював шкільні заняття, йшов у ліс, гуляв там... Малюванням запалився десь з семи років, 8 класів закінчив з трійками чи не з усіх предметів. Та була одна вчителька, вона казала: “Він буде або письменником, або художником...”

Після 8-го класу пішов на курси трактористів, був випадок, — задрімав від перевтоми і заїхав трактором у ставок... Майбутній художник сприйняв це як знак... Згодом навчався у Києві в ремісничому професійно-технічному училищі, відтак у вечірній шко-

лі, отримав атестат без жодної трійки. Потрапив у коло шістдесятників. Вступив до Київського відділення Львівського поліграфічного інституту ім. І. Федорова. Цьому стовідсотково українському митцеві ніколи нічого легко не давалося. Коли був абітурієнтом, то професори казали: “Ви не туди прийшли, маєте неабиякий хист. Хист малювати. За природою Ви кольорист. І з Вас ніколи не буде ілюстратора...”. Та вже на другому курсі його графічні роботи представляли на республіканському конкурсі, брали також і на Всесоюзний рівень виставок. Сильну підтримку надавав Георгій Якутович, а завше сам собі прокладав шлях. З плином років ілюстрував “Кобзар” Т. Шевченка — у цього митця є власне, неповторне сприйняття Шевченкового Слова. Він порушив традиції поведінки художника: “Мені відкрилася інша сторона образного, символічного мислення. Вже під небесним “всевидящим” оком створив цілий цикл давньоукраїнських, космогонічних символів — їхню семантику, напевно, і сам до решти не візьму: прийшло і все!!! Певно, ще не приспів час, бо я був лише виконавцем...”

Космогонічні ілюстрації художника подибаєш і в книжці Г. Булашева “Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях”. (в-во “Довіра”, 1991 р.).

Володимир Гарбуз — Шевченківська людина, тому й ілюстрації поезій Пророка є могутнім проявом урочистої і трагічної краси, як сплеск енергій, закладений в українську Природу, у відвазі ли-

(с) Олександр Пилико

царів... Тарас Шевченко ствердив і оформив сакральний вимір українського світу. Влучно підмічено В. Кирунчиком: “Це дійство “не земного” програмного рівня”.

Посеред розмаїтих тем у творчості митця, звичайно присутні образи її величності Жінки... Володимир — один із небагатьох, хто прокладає стежини до Нових візирів української культури, в літературі також. Прочитав новелу його авторства “Яблука із саду юності”, вдруге прочитав... Текст просякнутий щемним, тонким психологіз-

мом, подібне віднайдеш хіба що у Григора Тютюнника. Ось невеличкий уривок: “Усі його жінки-музи пахли яблуками... Справжній божественний сад”.

Творчість художника, літератора, а віднеслодавця і творця кіно (перша картина “Сонце над Борисфеном”, артгаусний фільм) побудовано на знаках і символах, на баченні себе в просторі і часі, підтверджує вкотре — у сфері духу немає нічийної території. Усе, що створено, — створено на національному ґрунті...

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць
на 3 місяці

19 грн 82 коп. на півроку
56 грн 86 коп. на рік

107 грн 32 коп.
209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогресу”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогресу”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Прогресу” — 30617

